

**National Library
of Sweden**

Denna bok digitaliserades på Kungl. biblioteket år 2013

Boendeservice 5

Ry

Statens offentliga utredningar

1971: 27

Inrikesdepartementet

Boendeservice 5

Totalkostnadsstudien

— en diskussion av ekonomiska konsekvenser av
några former av boendeservice

Studie utgiven av Servicekommittén

Stockholm 1971

Statens offentliga utredningar

1971: 27

Bank- och finansnäringslivet

Boendestruktur

Totalkostnadsfördelning

— en diskussion av ekonomiska konsekvenser av
näringsformen av boendestruktur

Till Statsrådet och chefen för Inrikesdepartementet

Genom beslut den 14 april 1967 bemyndigade Kungl. Maj:t statsrådet och chefen för inrikesdepartementet att tillkalla en kommitté med uppdrag att behandla vissa frågor angående service i bostadsområden. Kommittén utgav i augusti 1968 en informationsskrift med titeln *Boendeservice 1* (SOU 1968: 38) med syfte att öka intresset för servicefrågorna genom att ge information för dimensionering och lokalisering av serviceanläggningar i tätorter. Den 2 november 1970 utgav kommittén ett delbetänkande med titeln *Boendeservice 2*, mål, finansiering av lokaler, utvecklingsprojekt (SOU 1970: 68).

Under 1968 påbörjade kommittén utredningsarbete i form av fyra specialstudier, avsedda att ge bättre underlag för förslag än redan tillgängliga data utgör. Studierna presenteras under följande titlar:

Boendeservice 3: *kommunstudien* – en enkät om kommunernas serviceförsörjning och serviceplanering.

Boendeservice 4: *projektstudien* – en redovisning av aktuella serviceanläggningar.

Boendeservice 5: *totalkostnadsstudien* – en diskussion av ekonomiska konsekvenser av några former av boendeservice.

Boendeservice 6: *strukturstudien* – tio uppsatser om samhällsförändringar som påverkar boendeservice.

I denna volym redovisas *totalkostnadsstudien* – en diskussion av ekonomiska konsekvenser av några former av boendeservice.

Motivet för servicekommitténs totalkostnadsstudie var att bidra med ett konkret utredningsmaterial till diskussionen av ekonomiska konsekvenser av alternativa serviceformer. Studien inleds med en diskuterande del, som försöker kartlägga de förväntade konsekvenserna av ökning av olika former av boendeservice. I studiens andra del tillämpas en nyttokostnadskalkyl på åldringsservice, för att i exemplifierande syfte visa hur sådana kalkyler skulle kunna utnyttjas för att förbättra kunskapen om serviceutbudets konsekvenser.

Totalkostnadsstudien har utförts av civilökonom Per Åhrén, inom Förvaltningsekonomiska sektionen, Ekonomiska Forskningsinstitutet (EFI) vid Handelshögskolan i Stockholm, som expertuppdrag till kommittén.

Stockholm i april 1971

Camilla Odhnoff

Sven Thiberg

... och ...

... och ...

... 1911

... Öfver

... 1911

Innehåll

1	Ekonomiska konsekvenser av några former av boendeservice		2	Nyttokostnadskalkyler för åldringsservice	
	Inledning och syfte	7		Inledning och syfte	25
	Metod och begränsningar	9		Nyttokostnadskalkyler	26
	Barn tillsyn	11		Användning av nyttokostnadskalkyler för åldringsservice	27
	Konsekvenser för samhället	11		Diskussion av olika konsekvenser till följd av ett ökat antal platser på ålderdomshem	31
	Konsekvenser för staten (statsfinansiella)	13		Kommunfinansiella konsekvenser	33
	Konsekvenser för kommunen (kommunfinansiella)	13		Statsfinansiella konsekvenser	34
	Konsekvenser för individer och hushåll	15		Konsekvenser för samhället	35
	Sammanfattande kommentar	16		Räkneexempel från Göteborg	36
	Kommunala familjedaghem	16		Syfte	36
	Fritidsservice och kulturdistribution	17		Metod	36
	Bostadsvård	18		Förutsättningar och antaganden	36
	Konsekvenser för samhället	18		Beskrivning av åldringens situation	37
	Konsekvenser för stat och kommun (stats- och kommunfinansiella)	18		Konsekvenser för en åldring av en flyttning från egen lägenhet till ålderdomshem	37
	Konsekvenser för individer och hushåll	18		Konsekvenser för kommunen (kommunfinansiella)	39
	Tvätt och klädvård	19		Konsekvenser för staten (statsfinansiella)	40
	Konsekvenser för samhället	19		Konsekvenser för samhället	40
	Konsekvenser för staten (statsfinansiella)	19		Sammanfattning av resultaten	41
	Konsekvenser för kommunen (kommunfinansiella)	19		Användning av resultaten	42
	Konsekvenser för individer och hushåll	20		Avslutande synpunkter på användning av nyttokostnadskalkyler för åldringsservice	44
	Varudistribution, expeditiva tjänster samt mathållning	21		Sammanfattning	45
	Konsekvenser för individer och hushåll	22		Bilagor	
	Konsekvenser för kommunen (kommunfinansiella)	23		Bilaga 1. Vårdkvalitetsbeskrivning för ålderdomshem i Göteborg	48
	Konsekvenser för staten och samhället	23		Bilaga 2. Åldringsservice i Stockholms stad	52
				Summary	57

1	20	21	22	23	24	25	26	27	28	29	30	31	32	33	34	35	36	37	38	39	40	41	42	43	44	45	46	47	48	49	50	51	52	53	54	55	56	57	58	59	60	61	62	63	64	65	66	67	68	69	70	71	72	73	74	75	76	77	78	79	80	81	82	83	84	85	86	87	88	89	90	91	92	93	94	95	96	97	98	99	100	101	102	103	104	105	106	107	108	109	110	111	112	113	114	115	116	117	118	119	120	121	122	123	124	125	126	127	128	129	130	131	132	133	134	135	136	137	138	139	140	141	142	143	144	145	146	147	148	149	150	151	152	153	154	155	156	157	158	159	160	161	162	163	164	165	166	167	168	169	170	171	172	173	174	175	176	177	178	179	180	181	182	183	184	185	186	187	188	189	190	191	192	193	194	195	196	197	198	199	200	201	202	203	204	205	206	207	208	209	210	211	212	213	214	215	216	217	218	219	220	221	222	223	224	225	226	227	228	229	230	231	232	233	234	235	236	237	238	239	240	241	242	243	244	245	246	247	248	249	250	251	252	253	254	255	256	257	258	259	260	261	262	263	264	265	266	267	268	269	270	271	272	273	274	275	276	277	278	279	280	281	282	283	284	285	286	287	288	289	290	291	292	293	294	295	296	297	298	299	300	301	302	303	304	305	306	307	308	309	310	311	312	313	314	315	316	317	318	319	320	321	322	323	324	325	326	327	328	329	330	331	332	333	334	335	336	337	338	339	340	341	342	343	344	345	346	347	348	349	350	351	352	353	354	355	356	357	358	359	360	361	362	363	364	365	366	367	368	369	370	371	372	373	374	375	376	377	378	379	380	381	382	383	384	385	386	387	388	389	390	391	392	393	394	395	396	397	398	399	400	401	402	403	404	405	406	407	408	409	410	411	412	413	414	415	416	417	418	419	420	421	422	423	424	425	426	427	428	429	430	431	432	433	434	435	436	437	438	439	440	441	442	443	444	445	446	447	448	449	450	451	452	453	454	455	456	457	458	459	460	461	462	463	464	465	466	467	468	469	470	471	472	473	474	475	476	477	478	479	480	481	482	483	484	485	486	487	488	489	490	491	492	493	494	495	496	497	498	499	500	501	502	503	504	505	506	507	508	509	510	511	512	513	514	515	516	517	518	519	520	521	522	523	524	525	526	527	528	529	530	531	532	533	534	535	536	537	538	539	540	541	542	543	544	545	546	547	548	549	550	551	552	553	554	555	556	557	558	559	560	561	562	563	564	565	566	567	568	569	570	571	572	573	574	575	576	577	578	579	580	581	582	583	584	585	586	587	588	589	590	591	592	593	594	595	596	597	598	599	600	601	602	603	604	605	606	607	608	609	610	611	612	613	614	615	616	617	618	619	620	621	622	623	624	625	626	627	628	629	630	631	632	633	634	635	636	637	638	639	640	641	642	643	644	645	646	647	648	649	650	651	652	653	654	655	656	657	658	659	660	661	662	663	664	665	666	667	668	669	670	671	672	673	674	675	676	677	678	679	680	681	682	683	684	685	686	687	688	689	690	691	692	693	694	695	696	697	698	699	700	701	702	703	704	705	706	707	708	709	710	711	712	713	714	715	716	717	718	719	720	721	722	723	724	725	726	727	728	729	730	731	732	733	734	735	736	737	738	739	740	741	742	743	744	745	746	747	748	749	750	751	752	753	754	755	756	757	758	759	760	761	762	763	764	765	766	767	768	769	770	771	772	773	774	775	776	777	778	779	780	781	782	783	784	785	786	787	788	789	790	791	792	793	794	795	796	797	798	799	800	801	802	803	804	805	806	807	808	809	810	811	812	813	814	815	816	817	818	819	820	821	822	823	824	825	826	827	828	829	830	831	832	833	834	835	836	837	838	839	840	841	842	843	844	845	846	847	848	849	850	851	852	853	854	855	856	857	858	859	860	861	862	863	864	865	866	867	868	869	870	871	872	873	874	875	876	877	878	879	880	881	882	883	884	885	886	887	888	889	890	891	892	893	894	895	896	897	898	899	900	901	902	903	904	905	906	907	908	909	910	911	912	913	914	915	916	917	918	919	920	921	922	923	924	925	926	927	928	929	930	931	932	933	934	935	936	937	938	939	940	941	942	943	944	945	946	947	948	949	950	951	952	953	954	955	956	957	958	959	960	961	962	963	964	965	966	967	968	969	970	971	972	973	974	975	976	977	978	979	980	981	982	983	984	985	986	987	988	989	990	991	992	993	994	995	996	997	998	999	1000
---	----	----	----	----	----	----	----	----	----	----	----	----	----	----	----	----	----	----	----	----	----	----	----	----	----	----	----	----	----	----	----	----	----	----	----	----	----	----	----	----	----	----	----	----	----	----	----	----	----	----	----	----	----	----	----	----	----	----	----	----	----	----	----	----	----	----	----	----	----	----	----	----	----	----	----	----	----	----	----	----	-----	-----	-----	-----	-----	-----	-----	-----	-----	-----	-----	-----	-----	-----	-----	-----	-----	-----	-----	-----	-----	-----	-----	-----	-----	-----	-----	-----	-----	-----	-----	-----	-----	-----	-----	-----	-----	-----	-----	-----	-----	-----	-----	-----	-----	-----	-----	-----	-----	-----	-----	-----	-----	-----	-----	-----	-----	-----	-----	-----	-----	-----	-----	-----	-----	-----	-----	-----	-----	-----	-----	-----	-----	-----	-----	-----	-----	-----	-----	-----	-----	-----	-----	-----	-----	-----	-----	-----	-----	-----	-----	-----	-----	-----	-----	-----	-----	-----	-----	-----	-----	-----	-----	-----	-----	-----	-----	-----	-----	-----	-----	-----	-----	-----	-----	-----	-----	-----	-----	-----	-----	-----	-----	-----	-----	-----	-----	-----	-----	-----	-----	-----	-----	-----	-----	-----	-----	-----	-----	-----	-----	-----	-----	-----	-----	-----	-----	-----	-----	-----	-----	-----	-----	-----	-----	-----	-----	-----	-----	-----	-----	-----	-----	-----	-----	-----	-----	-----	-----	-----	-----	-----	-----	-----	-----	-----	-----	-----	-----	-----	-----	-----	-----	-----	-----	-----	-----	-----	-----	-----	-----	-----	-----	-----	-----	-----	-----	-----	-----	-----	-----	-----	-----	-----	-----	-----	-----	-----	-----	-----	-----	-----	-----	-----	-----	-----	-----	-----	-----	-----	-----	-----	-----	-----	-----	-----	-----	-----	-----	-----	-----	-----	-----	-----	-----	-----	-----	-----	-----	-----	-----	-----	-----	-----	-----	-----	-----	-----	-----	-----	-----	-----	-----	-----	-----	-----	-----	-----	-----	-----	-----	-----	-----	-----	-----	-----	-----	-----	-----	-----	-----	-----	-----	-----	-----	-----	-----	-----	-----	-----	-----	-----	-----	-----	-----	-----	-----	-----	-----	-----	-----	-----	-----	-----	-----	-----	-----	-----	-----	-----	-----	-----	-----	-----	-----	-----	-----	-----	-----	-----	-----	-----	-----	-----	-----	-----	-----	-----	-----	-----	-----	-----	-----	-----	-----	-----	-----	-----	-----	-----	-----	-----	-----	-----	-----	-----	-----	-----	-----	-----	-----	-----	-----	-----	-----	-----	-----	-----	-----	-----	-----	-----	-----	-----	-----	-----	-----	-----	-----	-----	-----	-----	-----	-----	-----	-----	-----	-----	-----	-----	-----	-----	-----	-----	-----	-----	-----	-----	-----	-----	-----	-----	-----	-----	-----	-----	-----	-----	-----	-----	-----	-----	-----	-----	-----	-----	-----	-----	-----	-----	-----	-----	-----	-----	-----	-----	-----	-----	-----	-----	-----	-----	-----	-----	-----	-----	-----	-----	-----	-----	-----	-----	-----	-----	-----	-----	-----	-----	-----	-----	-----	-----	-----	-----	-----	-----	-----	-----	-----	-----	-----	-----	-----	-----	-----	-----	-----	-----	-----	-----	-----	-----	-----	-----	-----	-----	-----	-----	-----	-----	-----	-----	-----	-----	-----	-----	-----	-----	-----	-----	-----	-----	-----	-----	-----	-----	-----	-----	-----	-----	-----	-----	-----	-----	-----	-----	-----	-----	-----	-----	-----	-----	-----	-----	-----	-----	-----	-----	-----	-----	-----	-----	-----	-----	-----	-----	-----	-----	-----	-----	-----	-----	-----	-----	-----	-----	-----	-----	-----	-----	-----	-----	-----	-----	-----	-----	-----	-----	-----	-----	-----	-----	-----	-----	-----	-----	-----	-----	-----	-----	-----	-----	-----	-----	-----	-----	-----	-----	-----	-----	-----	-----	-----	-----	-----	-----	-----	-----	-----	-----	-----	-----	-----	-----	-----	-----	-----	-----	-----	-----	-----	-----	-----	-----	-----	-----	-----	-----	-----	-----	-----	-----	-----	-----	-----	-----	-----	-----	-----	-----	-----	-----	-----	-----	-----	-----	-----	-----	-----	-----	-----	-----	-----	-----	-----	-----	-----	-----	-----	-----	-----	-----	-----	-----	-----	-----	-----	-----	-----	-----	-----	-----	-----	-----	-----	-----	-----	-----	-----	-----	-----	-----	-----	-----	-----	-----	-----	-----	-----	-----	-----	-----	-----	-----	-----	-----	-----	-----	-----	-----	-----	-----	-----	-----	-----	-----	-----	-----	-----	-----	-----	-----	-----	-----	-----	-----	-----	-----	-----	-----	-----	-----	-----	-----	-----	-----	-----	-----	-----	-----	-----	-----	-----	-----	-----	-----	-----	-----	-----	-----	-----	-----	-----	-----	-----	-----	-----	-----	-----	-----	-----	-----	-----	-----	-----	-----	-----	-----	-----	-----	-----	-----	-----	-----	-----	-----	-----	-----	-----	-----	-----	-----	-----	-----	-----	-----	-----	-----	-----	-----	-----	-----	-----	-----	-----	-----	-----	-----	-----	-----	-----	-----	-----	-----	-----	-----	-----	-----	-----	-----	-----	-----	-----	-----	-----	-----	-----	-----	-----	-----	-----	-----	-----	-----	-----	-----	-----	-----	-----	-----	-----	-----	-----	-----	-----	-----	-----	-----	-----	-----	-----	-----	-----	-----	-----	-----	-----	-----	-----	-----	-----	-----	-----	-----	-----	-----	-----	-----	-----	-----	-----	-----	-----	-----	-----	-----	-----	-----	-----	-----	-----	-----	-----	-----	-----	-----	-----	-----	-----	-----	-----	-----	-----	-----	-----	-----	-----	-----	-----	-----	-----	-----	-----	-----	-----	-----	-----	-----	-----	-----	-----	-----	-----	-----	-----	-----	-----	-----	-----	-----	-----	-----	-----	-----	-----	-----	-----	-----	-----	-----	-----	-----	-----	-----	-----	-----	-----	-----	-----	-----	-----	-----	-----	-----	-----	-----	-----	-----	-----	-----	-----	-----	-----	-----	-----	-----	-----	-----	-----	-----	-----	-----	-----	-----	-----	-----	-----	-----	-----	-----	------

Inledning och syfte

I servicekommitténs första betänkande Boendeservice 1 (SOU 1968: 38, sid. 9) definierades boendeservice genom en uppräknin-
 ning av ett antal servicefunktioner:

Barntillsyn

i form av institutionell barntillsyn, familjedaghem och tillsyn i barnets eget hem av person utanför familjen samt tillfällig barn-
 tillsyn

Åldrings-, sjuk- och handikappservice
 förutsatt att den ges i bostaden eller i dess
 närhet

Fritidsservice och kulturdistribution
 i form av ordnad verksamhet för alla ålders-
 och intressegrupper förutsatt att den sker i
 bostadsområdet

Mathållning
 för alla åldersgrupper som alternativ eller
 komplement till självständig hushållning i
 den egna bostaden. Hit hänförs också frå-
 gor om distribution av färdigmat till hushål-
 len för konsumtion i bostaden

Bostadsvård
 daglig städning, veckostädning och storstäd-
 ning. Hit hänförs olika former för hemhjälp
 – ofta kombinerad med tillsyn och vård

Tvätt och klädvård
 såväl i bostaden, bostadsfastigheten som ge-
 nom kommersiella anläggningar

Varudistribution och expeditiva tjänster
 för alla hushållstyper. Hit hänförs frågor
 om handelns och de offentliga och expedi-
 tiva tjänsternas lokaltyper, lokalisering och
 öppethållande, om olika former av förmed-

ling av varor och tjänster samt distributions-
 former.

I betänkandet heter det vidare (SOU
 1968: 38, sid. 10): »Det vore önskvärt att
 för varje servicefunktion kunna redovisa
 kostnaderna – såväl för individen som för
 samhället – och hur de fördelar sig på olika
 led.

På samma sätt vore det önskvärt att, ut-
 över de sociala eller andra fördelar som bo-
 endeservicen medför, också kunna redovisa
 dess intäktssida på olika nivåer».

Utgångspunkten för denna redovisning
 är att samhället beskrivs som ett stort, komp-
 licerat system uppbyggt av ett stort antal
 mindre system. Varje system är uppbyggt av
 ett antal element. Sambanden mellan det sto-
 ra systemet och de mindre samt beroendet
 mellan elementen inom systemen är kompli-
 cerade. Om vi ser ett bostadsområde som ett
 litet system så kan elementen vara bostäder,
 kommunikationer, olika former av boende-
 service etc. Vid studium av ett element, t. ex.
 en viss form av boendeservice, måste man
 vara medveten om och försöka analysera
 sambanden mellan det studerade elementet
 och andra element i det lilla systemet samt
 klargöra detta systems beroendeförhållande
 till övriga system. Antag att vi studerar
 barntillsyn. Om vi ökar antalet platser på
 daghem kan sannolikt fler kvinnor börja
 förvärvsarbeta. Följden härav kan bli att
 efterfrågan på bostadsvård, tvätt- och kläd-
 vård samt mathållning stiger pga. ökade in-

komster och mindre disponibel tid. Man kan även tänka sig att ökad tillgång till bostadsvård, mathållning etc. medför ökad efterfrågan på daghemsplatser pga. att den disponibla tiden ökar och man vill använda den till förvärvsarbete eller annan aktivitet utom hemmet.

Detta starka ömsesidiga beroende inom och mellan systemen medför att det uppstår ett stort antal förändringar i andra element när man medvetet ändrar på ett element.

Syftet med den första delen av denna studie är då att, med utgångspunkt från definitionen av boendeservice, försöka kartlägga förväntade konsekvenser av en ökning av olika former av boendeservice. Det sker genom en beskrivning och diskussion av dessa konsekvenser. Kartläggningen kan tjäna som beslutsunderlag vid ställningstagande till en utbyggnad av boendeservice.

Metod och begränsningar

Jag har studerat en form av boendeservice i sänder. Eftersom det föreligger ett inbördes beroende mellan de olika serviceformerna kan detta tillvägagångssätt inverka på konsekvensbeskrivningen. Antag t. ex. att man ökar bostads- och tvättservice. Detta kan medföra att fler kvinnor vill börja förvärvsarbete. Men har några av dem barn i förskoleåldern måste även barntillsynen ordnas för att dessa kvinnor skall kunna förvärvsarbete. Härav följer att konsekvenserna av en given utbyggnad av bostads- och tvättservice kan väntas medföra olika förändringar i förvärvsintensiteten beroende på vilka antaganden man gör om tillgång på barntillsyn. Som komplement till de delanalyser som görs här skulle man därför kunna göra konsekvensanalyser av olika »paket» av boendeservice där man kombinerade olika mängder av servicealternativ.

Konsekvenserna av en förändrad service har så långt det är möjligt uppdelats i positiva (prestationer) och negativa (uppföringar). En uppdelning av konsekvenserna har dessutom gjorts på olika nivåer eller intressenter nämligen samhället, staten, (primär- och sekundär-)kommunen och den enskilde individen. En förändrad boendeservice får i första hand konsekvenser för dem som servicen är ägnad åt, nämligen individer eller hushåll. Kommunen och staten kommer därvid också att få vidkännas olika slag av konsekvenser. Om man lägger ihop konsekvenserna för dem som använder

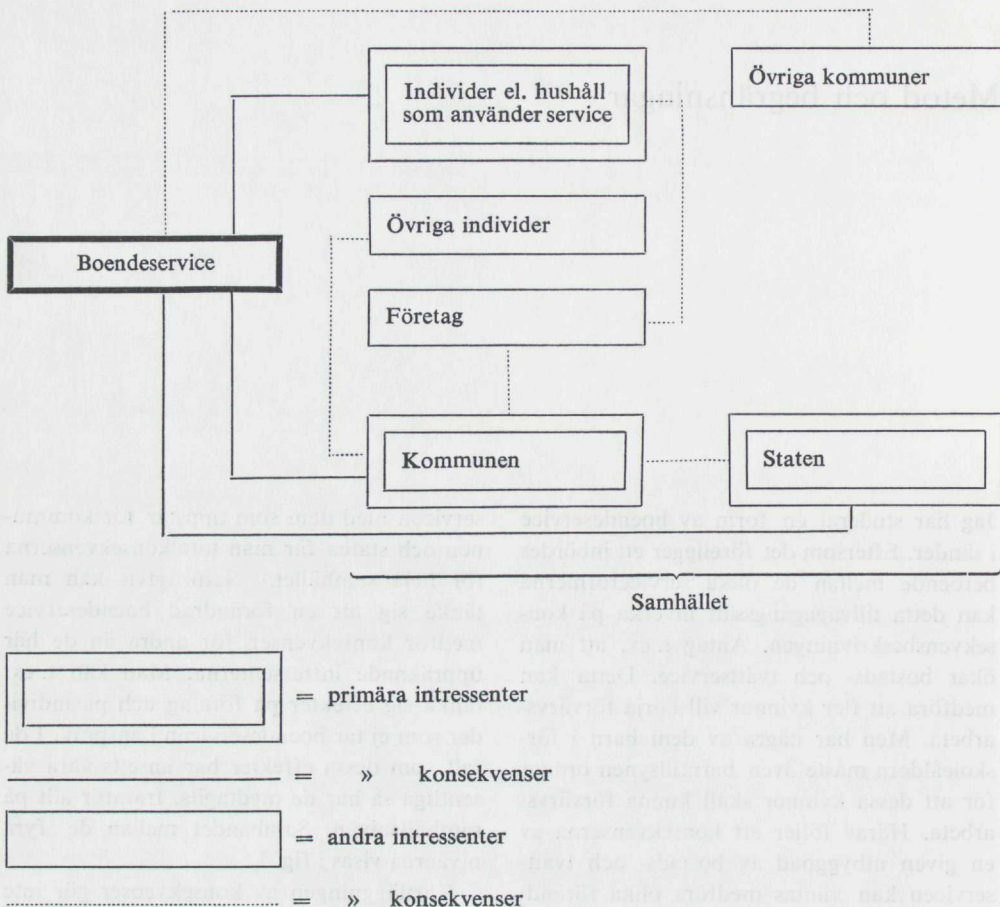
servicen med dem som uppstår för kommunen och staten får man totalkonsekvenserna för hela samhället.¹ Naturligtvis kan man tänka sig att en förändrad boendeservice medför konsekvenser för andra än de här uppräknade intressenterna. Man kan t. ex. tänka sig effekter på företag och på individer som ej tar boendeservicen i anspråk. I de fall som dessa effekter har ansetts vara väsentliga så har de medtagits, framför allt på samhällsnivån. Sambandet mellan de fyra nivåerna visas i fig. 1.

Kartläggningen av konsekvenser gör inte anspråk på att vara fullständig i den meningen att alla konsekvenser finns med utan förhoppningen är att väsentliga konsekvenser har identifierats.

Något försök att bestämma *när* konsekvenserna inträffar har ej gjorts utan kartläggningen skall tolkas så att det är sannolikt att dessa konsekvenser kan uppstå. En förfining av analysen skulle kunna göras genom att behandla ökningen av service som ett investeringsbeslut som får konsekvenser långt framåt i tiden och därvid studera konsekvenser på kort och på lång sikt.

I konsekvensbeskrivningen har jag försökt att identifiera väsentliga konsekvenser. I idealfallet borde därvid väsentliga konsekvenser definieras med utgångspunkt från mål på de olika nivåerna. Eftersom det i denna studie ej har varit möjligt att under-

¹ Rena inkomstöverföringar tas inte med på samhällsnivån.

Figur 1. Samband mellan de olika nivåbeskrivningarna.

söka dessa mål, grundar sig konsekvensbeskrivningen på ett urval av konsekvenser som jag gjort mot bakgrund av vad jag uppfattar som intressenternas mål.

Slutligen bör framhållas att det är konsekvensbeskrivningen på samhällsnivån som är den centrala. De övriga nivåbeskrivningarna kan främst ses som komplement till samhällsnivåns beskrivning. Dessa komplement kan t. ex. användas för att studera de skillnader i fördelningen av konsekvenser på olika nivåer som föreligger mellan olika servicealternativ. Härigenom kan man också bedöma om prioriteringar mellan olika alternativ medför en godtagbar kostnadsbelastning på de studerade nivåerna.

Det grundläggande i analysmetoden är sålunda en systemsyn. Varje nivå kan betraktas som ett delsystem. De olika formerna av boendeservice består av sidoordnade delsystem.

Av de i inledningen nämnda typerna av boendeservice behandlas barntillsyn, fritidsservice och kulturdistribution, bostadsvård, tvätt och klädvård, varudistribution, expeditiva tjänster och mathållning i denna del.

I del 2 behandlas åldringsservice. Utöver identifieringen av konsekvenser diskuteras där också möjligheten att kvantifiera och värdera de olika konsekvenserna och därmed genomföra analysen som ett konkret räkneexempel.

Barntillsyn

Analysen av förväntade konsekvenser av en ökning av barntillsyn grundar sig på en jämförelse mellan tillsyn i barnets eget hem och ökad tillsyn i institutionsbunden form (daghem eller lekskola). Dessa konsekvenser jämföres därefter med dem som uppstår vid tillsyn i familjedaghem. För fullständighetens skull borde även fritidshem och tillfällig tillsyn i form av barnparkering och parklek ha behandlats. Detta har dock inte varit möjligt inom ramen för denna undersökning, men större delen av den gjorda analysen kan direkt överföras till dessa områden. Det vore även av intresse att studera kombinationer av olika tillsynsformer t. ex. familjedaghem och lekskola. Ej heller detta har gjorts.

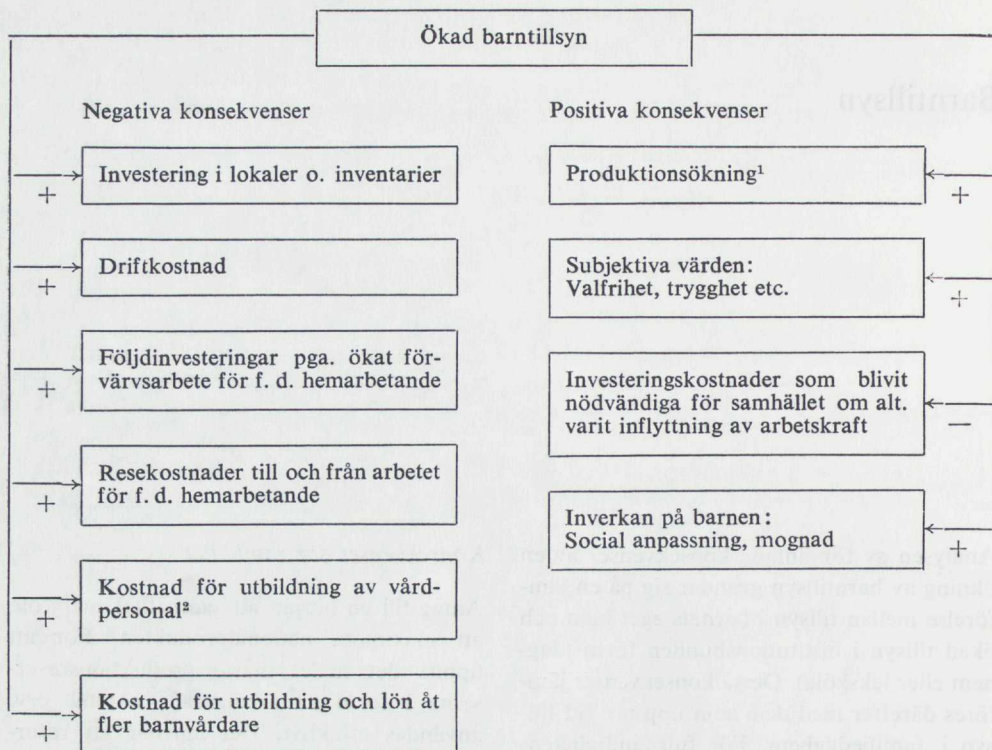
Jag har i det följande antagit att den ökade institutionella barntillsynen kan få till följd att en hemmavarande kvinna bereds möjlighet att gå ut i förvärvslivet. I framtiden torde det bli vanligare än idag att män sköter barnen och att det därför också blir dessa som kan frigöras för förvärvsarbete. Detta ändrar inte analysen. Det kan även bli fråga om att friställa anställd hemhjälp vid en ökning av den institutionella tillsynen. Analysen kan med vissa modifikationer även användas för dessa alternativ. Alla de som sålunda sysslar med tillsyn av egna barn i hemmen kallas i fortsättningen »hemarbetande» i motsats till dem som är avlönade, vilka kallas förvärvsarbetande.

Konsekvenser för samhället

Antag till en början att samhällets mål vore att maximera nationalprodukten. För att uppnå det målet måste produktionsresurserna i form av arbetskraft, kapital osv. användas effektivt. Det innebär att resurserna bör användas där de ger den största avkastningen. Det är alltså lönsamt att omfördela resurser om det medför en ökning i nationalprodukten (överflyttningsvinst). Detta har t. ex. skett när man gjort en överflyttning av arbetskraft från jordbruket, där produktiviteten är låg, till industri med hög produktivitet.

Om vi resonerar analogt för hushållssektorn verkar det rimligt att man även här skulle kunna få överflyttningsvinster om man kan förmå arbetskraft att söka sig ut i förvärvslivet genom att förändra tillsynsformerna för barnen. Härigenom skulle man få en effektivare användning av den arbetskraft som nu sysselsätts i hemmen.

Denna förändring av nationalprodukten skulle dock ej kunna uppnås utan kostnader. För det första måste samhällelig barntillsyn ordnas. Det medför vanligen investerings- och driftkostnader. Härtill kommer kostnader för utbildning av vårdpersonal. Dessutom tillkommer följdinvesteringar pga. ökat förvärvsarbete för f. d. hemarbetande samt kostnader för arbetsresor. Däremot kommer investeringar på annat håll att

Figur 2. Sammanfattning av konsekvenser för samhället.

+ innebär en ökning och — en minskning av storleken på den studerade konsekvensen.

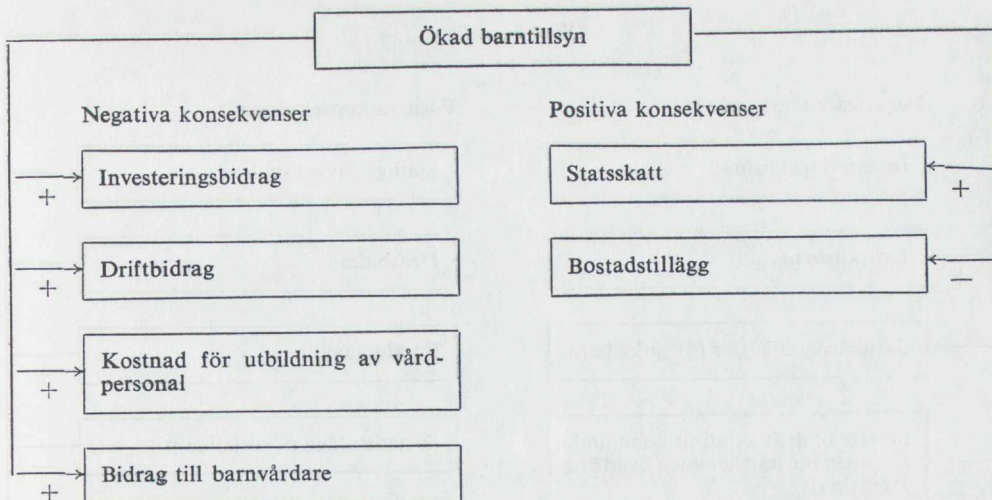
¹ Ungefär lika med förvärvsinkomster minus merkostnad för de tjänster som tidigare utfördes i hemmet men som nu köpes.

² Det finns skäl som talar både för och emot att ta med denna post. Om det är fråga om specialutbildning, som inte kan utnyttjas på annat håll, så talar detta för att kostnaden skall medtagas. Är däremot utbildningen mer generell, eller om någon form av utbildning av de aktuella personerna skulle ha skett under alla omständigheter, bör man ej belasta barntillsynen med denna kostnad.

minska, nämligen de samhällsinvesteringar (nya bostäder etc.) som blivit nödvändiga om man för att tillfredsställa efterfrågan på arbetskraft varit tvungen att ta arbetskraft från andra orter. En eventuell överflyttningvinst blir skillnaden mellan ökningen i produktionen (som är approximativt lika med lönen minus ev. merkostnader för de tjänster som tidigare producerades i hemmet men som nu köpes) och nettokostnaderna för att uppnå denna löneinkomst. Dessutom tillkommer subjektiva konsekvenser som är svåra att värdera, som ökad valfrihet för de enskilda individerna samt förändrad social anpassning hos barnen. Dessutom inverkar bl. a. antal barn per

anställd inom barntillsynen, antal barn per person som friställes för arbete utom hemmet samt andelen personer som tar barntillsynen i anspråk och som vill förvärvsarbeta.

Om man utgår från tidigare nämnda mål att maximera nationalprodukten, kunde det synas riktigt att i en situation där efterfrågan på barntillsyn är större än utbudet prioritera de barn vars föräldrar förväntas bidra mest till nationalprodukten. Visserligen uppställs ofta ekonomisk tillväxt som ett huvudmål, men i detta sammanhang överväger andra samhällsmål som jämlikhet och social trygghet. Prioritering sker därför nu främst efter sociala skäl. Detta med-

Figur 3. Sammanfattning av konsekvenser för staten

för sannolikt att allteftersom barntillsynen utbygges kommer den samhällsekonomiska intäkten av barntillsynsplatser att öka. Denna slutsats grundar sig på det rimliga antagandet att det föreligger ett negativt samband mellan sociala skäl för tillsyn och vederbörandes bidrag till nationalprodukten.

Om den från hemmen överförda arbetskraften blir verksam i en sektor med brist på kvalificerad arbetskraft (t. ex. sjukvårdspersonal) kan vi få externa effekter av det primära arbetsutbudet som medför att nationalprodukten ökar mer än med den nya arbetskraftens lön. Antag t. ex. att en sjuksköterska kan lämna sina barn på daghem och återuppta sitt förvärvsarbete. Härigenom kan sjuka personer få vård tidigare och de kan återgå till sina arbeten tidigare än vad som annars skulle ha varit fallet. Detta är en extern effekt av sjuksköterskans arbete. Man skulle även här kunna tänka sig en prioritering till institutionell barntillsyn av arbetskraft med dessa externa effekter. Så torde också ske i vissa fall.

Genom tillgång till barntillsyn förkortas den tid som mödrarna kan väntas vara borta från yrkesverksamhet efter barnsbörd. Härigenom förkortas uppehållet i deras kontakt med förvärvslivet och benägenhet att återgå till arbete blir troligen större. Dessutom

glömmer de ej i samma grad kunskaper och färdigheter som är nödvändiga vid ett återinträde i arbetslivet.

Konsekvenser för staten (statsfinansiella)

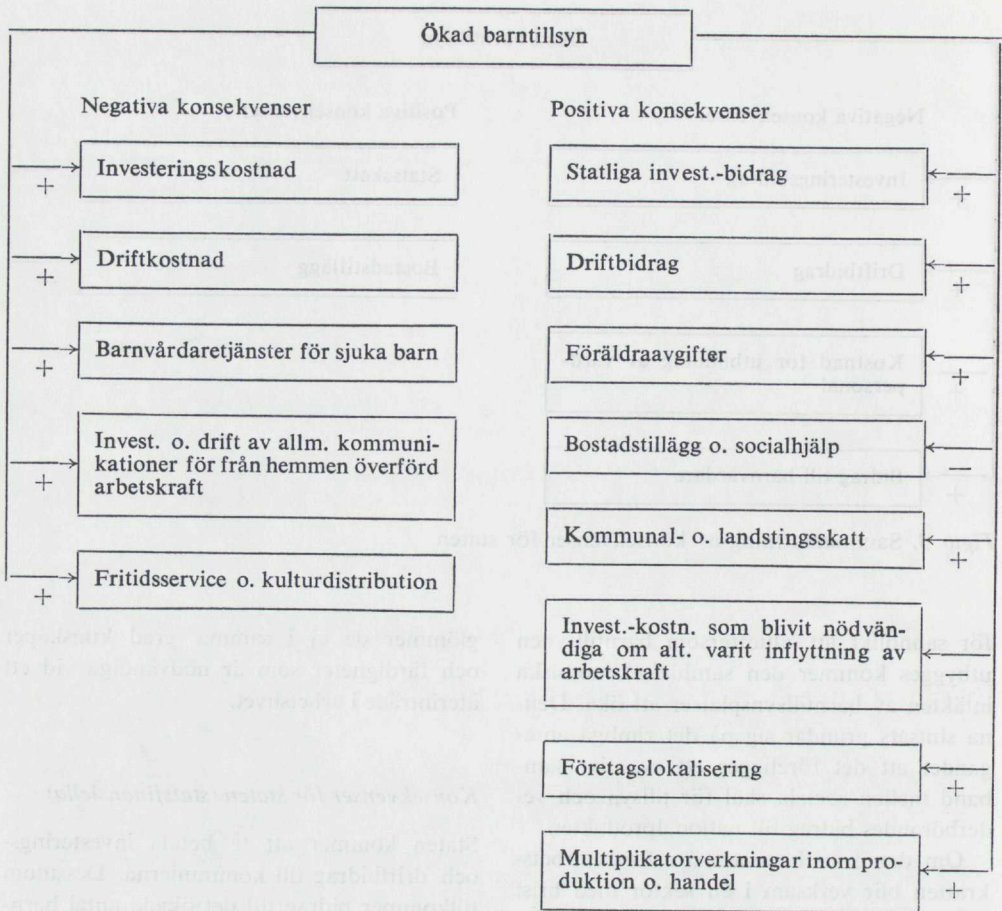
Staten kommer att få betala investerings- och driftbidrag till kommunerna. Dessutom tillkommer bidrag till det ökade antal barnvårdare som behövs i kommunerna. Ökade kostnader för utbildning av vårdpersonal kommer även att belasta staten. Dessutom kan det kommunala skatteutjämningsbidraget påverkas.

På den positiva sidan kommer statsskatt som följd av ett ökat antal förvärvsarbete samt en minskning i bostadstillägg som är inkomstgrundat.

Konsekvenser för kommunen (kommunfinansiella)

Utökad barntillsyn medför framför allt ökade drift- och kapitalkostnader (dock ej kapitalkostnader för familjedaghem). Vid beslut om ökad boendeservice torde kommunens nettokostnad vara avgörande. Nettoinvesteringskostnad utgöres då av total investeringskostnad minus statsbidrag och net-

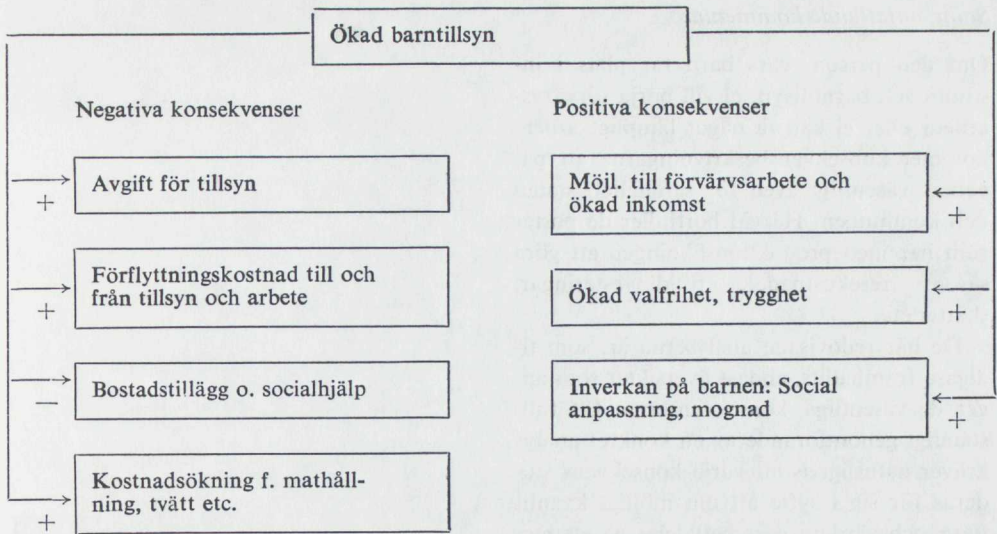
Figur 4. Sammanfattning av konsekvenser för kommunen.

todriftkostnad av total driftkostnad minus statligt driftbidrag och föräldraavgifter. Nettokostnadstänkandet innebär att bidrag och avgifter kan ha stark styrningsverkan. Utöver dessa kostnader tillkommer ökade investerings- och driftkostnader för vissa samhällsanläggningar (t. ex. kommunikationer) som en direkt följd av den förväntade ökningen i kvinnornas förvärvsfrekvens. På längre sikt kommer ytterligare samhällsinvesteringar till följd av den ökade efterfrågan på varor och tjänster som uppstår genom ökade inkomster och därav följande multiplikatorverkningar.

Den ökade tillgången på barntillsyn kommer även att ställa större krav på tillgång på barnvårdare som tar hand om barnen

när dessa är sjuka och ej kan vistas bland andra barn. Dessutom kan efterfrågan på fritidsservice och kulturdistribution av olika slag öka om den ökade disponibla tiden till viss del användes som fritid. Slutligen kan eventuellt kommunalt skatteutjämningsbidrag påverkas. De positiva konsekvenserna är dels de tidigare nämnda investerings- och driftbidragen samt föräldraavgifterna¹ där de senare vanligen torde bestämmas enligt kommunförbundets rekommendationer. Dessutom tillkommer ökade skatteintäkter och en sannolik minskning av bostadstillägg och socialhjälp som en följd av ökade förvärvsinkomster.

¹ Avgift per barntillsynsplats beror på antal barn per familj samt familjens inkomst.

Figur 5. Sammanfattning av konsekvenser för individer och hushåll.

Indirekta och mer långsiktiga konsekvenser kan bli att företag väljer att etablera sig på orter med utbyggd barntillsyn och därmed följande tillgång på arbetskraft. Dessutom kommer multiplikatoreffekter till följd av ökningen i förvärvsinkomsten att uppstå. Denna medför bl. a. ökad omsättning inom handeln.

Konsekvenser för individer och hushåll

Konsekvenserna kan uppdelas i 4 huvudgrupper beroende på vilka förutsättningar som göres.

1. Tillsynen tages i anspråk av barn, som redan tidigare haft tillsyn av annan än modern, som redan förvärvsarbetar. Konsekvenserna kommer här att inskränka sig till eventuell förändring av kostnaden för tillsyn (avgift per dag) samt förändring i förflyttningskostnad (kostnad för resor och uppoffring av tid).

2. Tillsynen tages i anspråk av barn som ej tidigare haft tillsyn och vars moder avser att börja förvärvsarbete. Detta medför en ökning av inkomster. Kostnaderna ökar med avgift för barntillsyn, kostnader för inkomstens förvärvande, samt en sannolik ökning

av kostnad för mathållning, tvätt och städning.

Genom ökade förvärvsinkomster minskar statliga och kommunala bidrag som är inkomstgrundade t. ex. bostadstillägg och socialhjälp.

3. Tillsynen tages i anspråk av barn vars moder ej tidigare förvärvsarbetat och ej heller avser att arbeta. Härvid ökar kostnaden för tillsyn och förflyttningskostnad till den samma. De positiva konsekvenserna blir beroende av hur den frigjorda tiden användes.

4. Tillsynen tages i anspråk av barn som tidigare ej haft tillsyn och vars moder förvärvsarbetar. Kostnaderna ökar med avgift för barntillsyn och förflyttningskostnad till och från tillsyn.

I samtliga dessa fall uppkommer konsekvenser i form av subjektiva värden som trygghet etc., inverkan på barnen samt att de enskilda individerna på ett eller annat sätt kommer att beröras av kommunens och statens nettokostnad för tillsynen, där konsekvenserna blir beroende av på vilket sätt dessa myndigheter försöker få kostnadstäckning (t. ex. skattehöjningar). Denna konsekvens kommer även att drabba dem som ej tar barntillsynen i anspråk.

Sammanfattande kommentar

Om den person, vars barn får plats i institutionell barn tillsyn, ej vill börja förvärvsarbete eller ej kan få något lämpligt arbete kommer konsekvensbeskrivningarna att påverkas väsentligt även för samhället, staten och kommunen. Härvid bortfaller de poster som har med produktionsökningen att göra såsom resekostnader, följdinvesteringar, skatter etc.

De här redovisade analyserna är, som tidigare framhållits, endast översikter som anger de väsentliga konsekvenserna. Ett fullständigt genomförande av en konkret analys kräver naturligtvis att varje konsekvens studeras för sig i syfte att om möjligt kvantifiera och värdera dess betydelse på ett mer exakt sätt. En sådan analys redovisas i del 2 för åldringsservice.

Kommunala familjedaghem

Statsbidragsbestämmelserna för familjedaghemsvetsksamheten förutsätter att avtalsenlig lön skall utgå till dagbarnvårdarna. Om man jämför institutionell tillsyn på daghem med familjedaghem kan man konstatera att driftkostnaderna per plats därmed i stort sett kommer att ligga på samma nivå för de båda tillsynsformerna. I vissa avseenden föreligger dock skillnader i konsekvenser av en utbyggnad av familjedaghemsvetsksamheten jämfört med institutionell tillsyn. För det första kräver familjedaghem ingen speciell investering. För det andra är de statliga bidragen till kommunerna för löpande utgifter för familjedaghem kopplade till utbyggnaden av den institutionella barn tillsynen, vilket är av stor betydelse för kommunernas val mellan olika tillsynsformer.¹

Inverkan på barnen torde även skilja sig mellan de olika tillsynsformerna. Detta kan bl. a. hänföras till utbildningsnivå hos vårdarna samt möjligheterna till en kontinuerlig vård utan täta byten av vårdare.

¹ Vid beräkning av underlag för statsbidrag får platser som anordnats i kommunalt familjedaghem ej medräknas i den mån de överstiger antalet platser i barnstuga.

En samlad utbyggnad av boendeservice torde förändra individens användning av sin tid. Den disponibla tiden bör öka tack vare ett ökat utbud av olika former av boendeservice. Denna tid kan antingen användas till arbete eller som fritid. Om tiden helt eller delvis används till fritid kan efterfrågan på olika former av aktiviteter framför allt i bostadens närhet påverkas. Dessutom kan efterfrågan på fritidssysselsättning påverkas av en förändring i de enskildas inkomster (inkomsteffekt). Boendeservicens utbyggnad kan således tänkas öka efterfrågan på fritidsservice och kulturdistribution. Sambandet kan också vara det omvända så att tillkomsten av fritidsservice och kulturdistribution skapar en växande efterfrågan på annan boendeservice.

Det är dock av förklarliga skäl mycket svårt att uttala sig om konsekvenser till följd av ett ökat utbud av dessa tjänster. Allmänt kan sägas att fritidssysselsättning, särskilt sådan av motionskaraktär, bör befrämja kroppslig och mental hälsa, som i sin tur kan påverka sjukvårdskostnaderna i dämpande riktning. Dessutom kan attraktiva möjligheter till fritidssysselsättning främja den sociala och personliga utvecklingen samt skapa ett breddat ansvar och engagemang i samhällsarbetet.

Kulturdistributionen påverkar på lång sikt den allmänna bildningsnivån och personlighetsutvecklingen med åtföljande verkningar på olika aktiviteter i samhället.

Uppoffringar för denna service skulle också kunna uppdelas på olika nivåer. Men det skulle främst bli en uppräknig av de bidrag och lån som redan finns i servicekommitténs första betänkande.

Bostadsvård

Även för bostadsvården kan man tillämpa ett effektivitetskriterium vid val mellan olika alternativ. Bostadsvården kan då sägas vara effektiv om man minimerar kostnaden för att uppnå en viss prestationsnivå.

För enskilda finns för närvarande endast ett fåtal alternativ att välja mellan. Man kan mot ersättning få hjälp med städning av personal som i många fall utbjuder sina tjänster genom arbetsförmedlingar, man kan städa själv, och vissa kategorier som åldringar, sjuka och handikappade kan få hjälp genom den sociala hemhjälpen. Den senare hjälpen berörs i samband med diskussion av åldringsservice i del 2, varför den ej behandlas här.

Behovet av bostadsvård bör i stor utsträckning kunna påverkas genom planeringen av och utrustningen i lägenheten. Ytterligare en faktor som påverkar behovet är val av material.

Bostadsvården kan i viss utsträckning rationaliseras. Men med hänsyn till de små produktionsenheterna (bostäderna) kan maskiner bli olönsamma om de ägs av en familj. För städföretagen förhåller det sig däremot annorlunda. Det går dock ej att komma ifrån att bostadsvård fortfarande är arbetsintensiv dvs. kräver förhållandevis mycket arbete även om maskinutrustning användes, varför köp av dessa tjänster betingar ett högt pris även om vissa stordriftsfördelar kan föreligga.

I det följande görs en översikt av sannolika konsekvenser av en relativ ökning av bostadsvård med maskinella hjälpmedel el-

ler särskild städpersonal jämfört med konventionell bostadsvård.

Konsekvenser för samhället

I förening med annan boendeservice kan bostadsvården komma att påverka förvärvsfrekvensen för män och kvinnor. Däremot torde det ej vara sannolikt att bostadsvården ensam är avgörande för val mellan hemma- och förvärvsarbete.

Konsekvenser för stat och kommun (stats- och kommunfinansiella)

Stats- resp. kommunalskatteintäkter kan öka om det visar sig att bostadsvården påverkar förvärvsfrekvensen.

Konsekvenser för individer och hushåll

Antag att en familj som tidigare städat själv överlåter veckostädningen åt ett städföretag eller en städhjälp. Härvid uppkommer kostnader i form av lön åt städpersonalen, men å andra sidan ökar den disponibla tiden (dvs. den tid som tidigare gick åt för att städa). Om den disponibla tiden användes till förvärvsarbete får man ett visst mått på värdet av den friställda tiden. Om däremot tiden användes som fritid blir det svårare att uppskatta värdet. Det bör dock vara åtminstone lika stort som kostnaden för städningen eftersom det var en frivillig förändring.

Tvätt och klädvård

Boendeservice i form av tvätt och klädvård domineras av problemet med tvätt.

Olika alternativ för hushållstvätt kan vara:

1. Tvätt utan maskinell utrustning i hemmet
2. Tvätt med maskinell utrustning i hemmet
3. Tvätt i fastighetstvättstuga
4. Tvätt i kvarters- eller områdestvättstuga
5. Tvätt i tvättautomat
6. Bortlämning av tvätt
- (7. Användning av engångsprodukter).

Ofta använder en och samma familj fler alternativ samtidigt bl. a. pga. att alla material ej tål att tvättas på samma sätt.

Valet av tvättalternativ torde i stor utsträckning påverkas av tidigare erfarenhet samt av den egna bostadens konstruktion och utrustning. För samhället gäller det dock att få tvättarbetet så effektivt som möjligt. Det innebär att man strävar efter att minimera kostnaderna för en viss prestation.

I det följande redovisas en översiktlig analys av konsekvenserna av en relativ ökning av användningen av maskinella hjälpmedel vid tvätt (alt. 2-6 ovan) i jämförelse med alt. 1. Analysen genomföres liksom tidigare för olika nivåer.

Konsekvenser för samhället

Maskinell tvätt förutsätter vanligen investering i lokaler både när det är fråga om yrkesmässig tvätt och tvätt i hemmet där det

i det senare fallet kan bli fråga om särskilt tvättutrymme. Härtill kommer drift- och kapitalkostnader för maskinell utrustning. Här ingår även kostnad för renvatten och avloppsvattenrening. Vid beräkning av uppoffringar måste man även medtaga de miljöeffekter som uppkommer genom att avloppsvatten ej renas fullständigt. Tvättmedel torde svara för en icke ringa del av miljöförstöringen i vattendrag. Det har framförts att miljöeffekterna av tvättmedel kan komma att minska vid en övergång till kommersiell tvättning pga. att enskilda vanligen överdoserar med tvättmedel till skillnad från företag.

Som en stor post tillkommer även tidsåtgång vid tvättning och efterbehandling. Det är sannolikt på denna punkt som alternativen skiljer sig mest åt.

Vid en ökning av tvättsservicen (framför allt av alt. 6) kommer de positiva effekterna främst att bestå i att tidsåtgången torde minska och den disponibla tiden därmed öka. Värdet av denna ökning blir beroende av hur tiden användes.

Konsekvenser för staten (statsfinansiella)

Statsskatten ökar om tvättsservice medför ökat förvärvsarbete eller om tvättföretagen får större inkomster.

Konsekvenser för kommunen (kommunfinansiella).

Kommunalskatten ökar om tvättsservice medför ökat förvärvsarbete eller om tvättföre-

tagen får större inkomster.

Efterfrågan på fritidsservice och kultur-distribution ökar om den disponibla tiden tas ut i form av fritid.

Konsekvenser för individer och hushåll

Uppoffringar

Uppoffringar/Alt.	1	2	3	4	5	6
Tid för sortering	×	×	×	×	×	
Förflyttningstid			×	×	×	×
Tid för tvättning o. efterbehandling	×	×	×	×	×	
Investering i maskiner o. hjälpmedel		×				
Tvättmedel	×	×	×	×	×	
Merhyra f. tvättutrymme		×	×			
Avgift f. att utnyttja tvättstuga			×	×	×	
Tid f. räkning och kontroll av tvätt						×
Avgift f. bortlämnad tvätt						×

Prestationer

Denna sida är svårare att få något grepp om. Det torde dock vara så att dels själva tvättresultatet (renhet) dels förslitning och färgpåverkan är olika i de uppräknade alternativen.

I alternativet med egen tvättmaskin eller tvättstuga i den egna fastigheten är lättillgängligheten samt möjligheten att samordna olika aktiviteter i tiden av stort värde. Vanligen förutsätter dock dessa alternativ att någon i familjen är hemma på dagen eller endast arbetar deltid, eftersom tvättstugor oftast är öppna på dagtid på vardagar, samt att man ibland ej kan tvätta i den egna maskinen på kvällen, då detta kan bli störande för grannarna. Möjligheten att tvätta ofta bör även ha ett samband med behov av kläder dvs. ju oftare man kan tvätta desto färre ombyten behöver man. Detta kan ha stor betydelse särskilt för barnfamiljer.

Av betydelse för valet mellan alternativ är även om bostaden är utrustad med särskilt tvättutrymme och -utrustning eller om fastighetstvättstugans kostnader helt eller

delvis belastar hyran. I det senare fallet kommer konsumentens val av tvättalternativ troligen att styras i riktning mot det alternativ som de måste vara med och betala för, vare sig man använder det eller ej. Detta drabbar särskilt dem som har svårt att använda sig av t. ex. fastighetstvättstugan (pensionärer, sjuka, förvärvsarbete).

Möjligheterna att använda engångsmaterial (papperslakan, -handdukar etc.) samt nya syntetfibrer (som i vissa fall ej kan tvättas hemma) torde på sikt komma att få stor betydelse för behovet och utformningen av tvättservice.

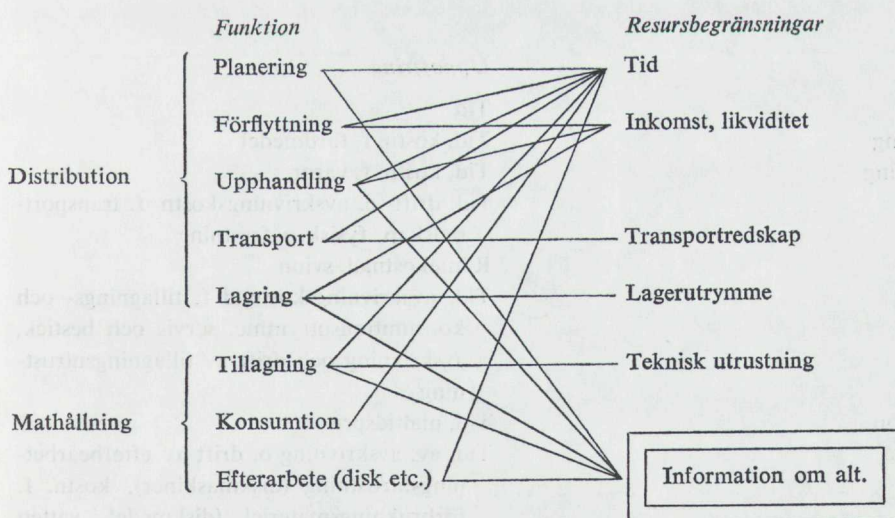
Varudistribution, expeditiva tjänster samt mathållning

Man kan tänka sig en rad olika lösningar av distribution av konsumentvaror¹ med avseende på de enskilda individernas och företagets uppdelning av distributionsarbetet. Olika lösningar medför skilda konsekvenser för individerna och företagen. För att göra analysen mer lättförståelig kommer jag att anknyta till utvecklingen på senare år inom varudistributionen. Jag kommer därvid att jämföra en koncentrerad varudistribution (t. ex. centralt belägna snabbköpsbutiker) med en situation som karaktäriseras av ett stort antal små butiker (t. ex.

kvartersbutiker). Konsekvenserna av en koncentrerad av varudistributionen kommer då att vara skillnaden mellan dessa varudistributionssystem.

Samtidigt diskuteras förväntade konsekvenser av en förändrad mathållning, t. ex. att äta på kvartersrestaurang i stället för att laga mat själv. Konsekvensbeskrivningen utgår här ifrån individnivån.

¹ Diskussionen kommer i huvudsak att beröra distribution och konsumtion av livsmedel, men kan även appliceras på andra varor och tjänster.

Figur 6. Samband mellan distributions- och mathållningsfunktioner och resursbegränsningar.

Konsekvenser för individer och hushåll

Mathållningen är i stor utsträckning beroende av utformningen av livsmedelsdistributionen samt vilka möjligheter som finns att välja mellan olika mathållningsalternativ. Mathållningen påverkar även livsmedelsdistributionen på längre sikt.

Distributionen (eller inköpsverksamheten) och mathållningen kan uppdelas i olika funktioner (se fig. 6). Till dessa funktioner hör en eller flera resursbegränsningar som tid, inkomst, information etc. som påverkar beteendet. Målet för funktionerna eller aktiviteterna är att konsumera, där konsumtionsalternativen teoretiskt går från att tillaga all mat hemma till att intaga all mat utom hemmet. Det slutliga valet av konsumtionsalternativ påverkar och påverkas enl. ovan av livsmedelsdistributionen där den enskildes alternativ kan vara att ej köpa något livsmedel alls (då man äter ute), köpa färdig mat från centralkök för konsumtion i hemmet eller att i stadsdels- eller närhetsbutik köpa livsmedel. I det senare fallet kan man välja mellan att köpa färdiglagad mat och att köpa »råvaror».

För närvarande torde det dock endast vara ett fåtal personer som har reell valmöjlighet när det gäller att besluta om de skall äta sitt huvudmål hemma eller ute.

Detta beror bl. a. på att det vanligen är lång väg till matställena (åtminstone i rena bostadsområden), priserna uppfattas som höga samt att man ej tänker på barnen vid utformning av inventarier och val av mat.

Uppoffringarna för den enskilde vid olika former av varudistribution och mathållning kan knytas till de tidigare uppräknade funktionerna (se uppställningen nedan).

En stor post för alternativet att äta hemma är den tid som går åt i olika funktioner. Förutom kostnaderna för varorna tillkommer sedan bl. a. kostnader för själva resan till och från inköpsstället. Har personen ifråga bil som användes vid inköpen måste en del av drift- och avskrivningskostnaderna för denna hänföras till detta handlingsalternativ. Om man ej har bil så måste man vanligen bära sina varor, vilket innebär fysisk påfrestning. För tillagning krävs utrymme och utrustning som också medför kostnader.

Om man i stället väljer alternativet att äta ute så blir konsekvenserna färre. De blir sannolikt:

Förflyttningstid

Kostnad för färdmedel (ev.)

Väntetid

Kostnad för måltid

Till de ovanstående alternativen måste dessutom fogas konsekvenser i form av pres-

Funktion

Planering

Förflyttning

Upphandling

Transport

Lagring

Tillagning

Konsumtion

Efterarbete

Uppoffring

Tid

Tid, kostn. f. färdmedel

Tid, kostn. f. varor

Tid, drift- o. avskrivningskostn. f. transportredskap, fysisk påfrestning

Räntekostnad, svinn

Tid, avskrivningskostnad f. tillagnings- och konsumtionsutrymme, servis och bestick, avskrivning och drift av tillagningsutrustning

Tid, måltidspris

Tid, ev. avskrivning o. drift av efterbearbetningsutrustning (diskmaskiner), kostn. f. förbrukningsmateriel (diskmedel, vatten etc.).

tationer som dessa medför. Det blir främst fråga om kvalitet och variation i mathållning etc.

Konsekvenser för kommunen (kommunfinansiella)

Varudistribution

En koncentrerings av detaljhandeln till ett fåtal butiker kommer primärt att påverka investering och drift av gator, parkeringsplatser och allmänna kommunikationer. Dessutom bör behovet av social hemhjälp eller särskild distributionsverksamhet för hjälp med inköp av varor åt åldringar stå i direkt samband med avståndet till affären. En koncentrerings inom t. ex. livsmedelshandeln skulle då medföra att kommunen behöver utöka hemhjälpverksamheten eller hemsändning av varor.

Mathållning

När det gäller mathållningen så bör den också påverka behovet av social hemhjälp om det är så att t. ex. åldringar kan rekvirera färdiglagad mat i stället för att behöva anlita hemhjälp. För närvarande föreligger ett lågt kapacitetsutnyttjande av kommunala kök och matsalar, varför dessa skulle kunna användas för att förbättra matservicen i bostadsområden.

Konsekvenser för staten och samhället

Varudistribution

En koncentrerings av varudistributionen (t. ex. en övergång till stora, centralt belägna snabbköpsbutiker) medför troligen en övervältring av vissa kostnader, framför allt transportkostnader, från företagen till konsumenterna. Sett ur företagets synvinkel kan denna övergång vara lönsam om t. ex. intäkterna blir oförändrade men kostnaderna sjunker. Men är det så, att kostnaderna och andra uppföringar för konsumenterna ökar mer än företagets kostnadsminskning och annat är oförändrat (prestationssidan), är

den nya distributionen sämre än den tidigare sett från samhällets synpunkt. Man kan även tänka sig att förändringen kan vara lönsam för samhället men att distributionsföretagen ej låter konsumenterna få del av kostnadsbesparingarna. Detta innebär att inkomstfördelningen förändras. Denna konsekvens måste även beaktas.

Dessutom påverkar vissa av företagens åtgärder samhällets investeringar och underhållskostnader för t. ex. gator och parkeringsplatser.

Mathållning

En förändring av mathållningen kan ha en positiv effekt från samhällets synpunkt om det t. ex. är så att det genom stordriftsfördelar och sam användning av lokaler är möjligt att sänka kostnaderna för måltider. Detta skulle kunna ske genom att använda befintlig utrustning i skolor eller öka användningen av färdiglagad mat. Här förutsättes då att kvaliteten på prestationen blir oförändrad. I verkligheten sker ju förändringar även här. För vissa personer kan en förändring medföra sämre mat och sämre matvanor. För andra som nu slarvar med maten kan en förändring vara en klar förbättring. En förändrad mathållning kan också medföra en förbättrad kostsammansättning, vilket på något längre sikt påverkar vederbörandes allmänna hälsotillstånd och medför förändrad efterfrågan på medicinsk vård och större möjligheter till produktivt arbete förutom ökat välbefinnande. Detta kan få särskilt stor betydelse för känsliga grupper som barn, sjuka och åldringar.

man är önskad av den andra.

Detta förhållande kan beskrivas på

ett enkelt sätt för kommersiella

ändamål. Man är det som

lättast är önskad av den andra.

Den övriga delen av denna

text är en översikt över de

ämnen som behandlas i denna

översikt. För närmare upplysning

se avsnittet om denna översikt.

Konsekvens för den som

önskas av den andra.

Önskan av den andra.

Önskan av den andra.

Önskan av den andra.

Önskan av den andra.

Önskan av den andra.

Önskan av den andra.

Önskan av den andra.

Önskan av den andra.

Önskan av den andra.

Önskan av den andra.

Önskan av den andra.

Önskan av den andra.

Önskan av den andra.

Önskan av den andra.

Önskan av den andra.

Önskan av den andra.

Önskan av den andra.

Önskan av den andra.

Önskan av den andra.

Önskan av den andra.

Önskan av den andra.

Önskan av den andra.

Önskan av den andra.

Önskan av den andra.

Önskan av den andra.

Önskan av den andra.

Önskan av den andra.

Önskan av den andra.

Önskan av den andra.

Önskan av den andra.

Önskan av den andra.

Önskan av den andra.

Önskan av den andra.

Önskan av den andra.

Önskan av den andra.

Önskan av den andra.

Önskan av den andra.

Önskan av den andra.

Önskan av den andra.

Önskan av den andra.

Önskan av den andra.

Önskan av den andra.

Önskan av den andra.

Önskan av den andra.

Önskan av den andra.

Önskan av den andra.

Önskan av den andra.

Önskan av den andra.

Önskan av den andra.

Önskan av den andra.

Önskan av den andra.

Önskan av den andra.

Önskan av den andra.

Önskan av den andra.

Önskan av den andra.

Önskan av den andra.

Önskan av den andra.

Önskan av den andra.

Önskan av den andra.

Önskan av den andra.

Önskan av den andra.

Önskan av den andra.

Inledning och syfte

Den kartläggning av tänkbara konsekvenser av en utbyggnad av olika former av boendeservice som har gjorts i del 1 kan vara till hjälp vid beslut om en utbyggnad av boendeservice.

För att få en utförligare bild av konsekvenserna av en utbyggnad av service vore det önskvärt att kunna mäta storleken av förväntade konsekvenser. Beslutsunderlaget skulle därigenom ge bättre vägledning.

Syftet med del 2 är att analysera möjligheterna att genomföra denna mätning av konsekvenser. Analysen görs för en servicefunktion, nämligen åldringsservice,¹ varvid konsekvenserna systematiseras i en nyttokostnadskalkyl.² Efter en inledande teoretisk del exemplifieras analysen med hjälp av ett räkneexempel från Göteborg.

¹ Vid genomförandet av den teoretiska delen har jag haft värdefull hjälp av en referensgrupp bestående av Ingemar Andersson, Socialstyrelsen, Rune Bergsten, Svenska Kommunförbundet, Ingrid Dalén, Inrikesdepartementet, Gun Hallberg, avdelningen för byggnadsfunktionslära, KTH, Ursula Wallberg, Statens konsumentråd.

² Cost-benefitkalkyl.

Nyttokostnadskalkyler

En nyttokostnadskalkyl kan beskrivas som en samhällsekonomisk kostnads-intäktskalkyl. Dess syfte är att ge en vägledande översikt för de politiska beslutsfattarna över väsentligare samhällskonsekvenser av ett ifrågasatt beslut. Denna metodik har i begränsad omfattning använts i offentlig förvaltning sedan 1930-talet i USA framför allt för kraftverks- och bevattningsprojekt. Det är en utvidgning av den i företag använda kostnads-intäktskalkylen där man ersätter begreppen kostnad och intäkt med samhällsekonomiska uppoffringar och prestationer. Uppoffringar knytes till användningen av resurser som t. ex. arbetskraft, kapital och tid, medan prestationer knytes till positiva konsekvenser av en viss resursanvändning. Därigenom får man med inte enbart konsekvenser för den enskilde beslutsfattaren, som i kostnads-intäktskalkyler, utan också indirekta effekter sett ur samhällets synvinkel. Som exempel kan man ta en kalkyl för ett tunnelbanenät. Om företaget själv gjorde denna kalkyl skulle man ta med kostnader och intäkter som enbart berör den egna verksamheten dvs. kostnader för banläggning, vagnar, personal etc. samt intäkter för biljettförsäljning. Gör man däremot en nyttokostnadskalkyl måste man dessutom beakta faktorer som värdering av uppoffrad restid och återverkningar på utbyggnad av det lokala vägnätet. Kalkylen är speciellt lämpad för projekt som har svåröverskådliga och långsiktiga konsekven-

ser. I Sverige har man t. ex. använt metoden i Vägplan 70 (SOU 1969: 56, 57). Hitills har man dock i huvudsak använt denna kalkylmetod vid investeringar och handlingsalternativ av teknisk natur, medan sociala investeringar, som det närmast är fråga om i detta fall, har undandragits från sådan metodisk undersökning sannolikt beroende på de svårigheter som är förknippade därmed. Men utan tvekan kan nyttokostnadskalkylering även för denna kategori av investeringar medföra ett bättre beslutsunderlag eftersom man dels tvingas att formulera och precisera målen för ett visst projekt, dels tvingas göra en systematisk genomgång av förväntade konsekvenser för noggrant valda och preciserade handlingsalternativ.

Genomförandet av en nyttokostnadskalkyl kan uppdelas i olika steg.

1. Ett försök görs att konkret ange de mål som finns för den studerade verksamheten. Utan att ha gjort klart för sig vad man egentligen vill uppnå kan man inte motivera ett val bland möjliga former för verksamheten.

2. Urval och beskrivning av alternativ till den studerade verksamheten som i första hand verkar lämpliga.

3. Försök att allsidigt beskriva och kvantifiera de sannolika konsekvenserna av de i punkt 2 utvalda alternativen.

4. Konsekvenserna enligt punkt 3 jämförs med målen enligt punkt 1 i en vägledande översikt för beslutsfattarna.

Användning av nyttokostnadskalkyler för åldringsvård

Steg 1

Utgångspunkten har varit de av statsmakterna år 1957 fastställda riktlinjerna för åldringsvården (prop. 1957: 38, statsutskottets utl. nr 170) enligt sammanfattningen i Åldringsvårdens läge (SOU 1963: 47).

1. »Samhällets åldringsvård bör avse den efterfrågan, som grundas på åldersbetingade behov i fråga om bostäder, omvårdnad och service. Denna efterfrågan bör tillgodoses inom ramen för ett så långt möjligt fritt konsumtionsval.»

2. »Det är inte bara ur de enskilda människornas utan även ur folkhushållets synpunkt viktigt, att åldringarnas arbetskraft tillvaratas så långt detta kan ske utan att andra intressen åsidosättes.»

3. »Allt bör göras för att så många gamla som möjligt skall kunna få leva kvar i sina invanda miljöer. I strävan att hålla tillbaka behovet av anstaltsvård måste man vidtaga särskilda hjälpåtgärder för de gamla i deras hem s. k. öppna åldringsvård.»

4. »Det är önskvärt, att sjukvården utbygges så att det blir möjligt att ge alla sjuka åldringar en vård som syftar till att så långt våra kunskaper räcker återföra dem till hälsa eller relativ hälsa.»

För att konkretisera dessa mål och framför allt mål 3 som torde vara viktigt i detta sammanhang, bör en framkomlig väg vara att analysera de faktorer som påverkar behoven av service samt söka finna lämpliga mått på behoven. Sådana faktorer som på-

verkar behoven och indikatorer som »måter» dessa kan vara:

1. Hälsotillstånd. Indikatorer t. ex. antal dagar i sängläge per år, rörlighet.

2. Boendeform. Indikatorer t. ex. egen lägenhet, pensionärlägenhet, pensionärshem, ålderdomshem, sjukhem.

3. Bostadens utrustning. Indikatorer t. ex. tillgång till varmvatten, matlagningsmöjligheter, tvättmöjligheter, centralvärme, badrum, wc, förvaringsutrymme för mat.

4. Bostadens läge. Indikatorer t. ex. avstånd till butik och andra serviceinrättningar (mätt i meter eller restid).

5. Avstånd till och kontakt med närstående. Indikatorer t. ex. avstånd i meter eller restid, antal besök per månad etc.

För att dylika indikatorer skall kunna bli praktiskt användbara som mått, måste de dels kunna mätas på ett relativt enkelt och tillförlitligt sätt, dels kunna ställas i relation till en väsentlig aspekt på åldringsvård. Indikatorerna mäter som tidigare nämnts vissa behovspåverkande faktorer. Om dessa senare är inbördes beroende kan man behöva använda icke endast en utan flera indikatorer för att mäta sambandet med ett behov. Eftersom behoven kan ses som en spegelbild av målen kan man på detta sätt få en rad indikatorer som mäter var sin aspekt av de mål för åldringsvården varifrån hela analysen startat.

En ekonomisk målformulering som användes i praktiskt arbete är att försöka upp-

nå största möjliga prestationsmängd åldringsservice till en given kostnad, respektive att göra kostnaden så liten som möjligt för en given prestationsmängd åldringsservice av viss specificerad standard. Prestationsmängden måste i praktiken uttryckas i ett icke alltför stort antal mätbara storheter, eftersom hela problemet annars blir ohanterligt. Å andra sidan löper man allvarlig risk för att lämna felaktig åldringsservice om antalet mätbara storheter skärs ned så mycket att en eller flera väsentliga kvalitetsaspekter hos åldringsservicen blir bortglömda. Antag att vi har en åldring som har svårt att klara sig själv och därför behöver tillsyn. Om vi med tillsyn endast menar någon form av kontinuerlig uppsikt kanske den lägsta kostnaden för en viss uppsikt blir den, som uppkommer om åldringen bor på ålderdomshem, och vi skulle alltså flytta honom från den egna bostaden till detta. Men då har vi helt bortsett från åldringens egen värdering av de två alternativen, dvs. främst trivseln av att bo hemma. Ett mått på denna trivsel måste ovillkorligen ingå i beslutsunderlaget.

Steg 2

Sedan man på detta sätt analyserat målen för åldringsvården och angivit sätt för dess mätning kan man gå över till det andra steget vid utförandet av en nyttokostnads-kalkyl, nämligen att göra ett urval av alternativ till åldringsvård, som i första hand verkar lämpliga. Man kan då t. ex. börja med att förteckna de huvudtyper av bostadsalternativ för åldringen som finns:

- a) Bostadslägenhet
- b) Pensionärlägenhet¹
- c) Pensionärshem²
- d) Pensionärshotell³
- e) Ålderdomshem
- f) Långtidsvård för somatiskt sjuka: Långvårdsklinik, centralt sjukhem, perifert sjukhem
- g) Psykiatriskt sjukhus

Dessutom tillkommer de alternativ som kan innebära temporära lösningar som t. ex. vård på akutsjukhus.

Punkterna a–e avser permanent bostad för åldringar. Vid analys av de servicebehov som kan fyllas av den permanenta bostaden får man icke förbise det samband, som kan finnas mellan åldringarnas utnyttjande av sin permanenta bostad och behoven av att utnyttja boendeformerna f och g. De olika alternativen till permanent bostad skiljer sig från varandra främst genom servicegraden, där ålderdomshem torde ha den högsta och vanliga bostäder den lägsta. Genom att tillföra de olika grundalternativen komplement minskar skillnaderna i service.

Av tab. 1 framgår bl. a. att det ofta finns flera former av komplementservice som svarar mot samma behov inom åldringsvården. I dessa fall är det befogat att undersöka prestationsnivån och kostnaderna för prestationen. Hur stor är t. ex. kostnaden för att låta en hemvårdarinna städa en lägenhet i förhållande till att anlita speciell städhjälp t. ex. i form av städpatrull?

I bilaga nr 2 finns en beskrivning av några former av komplementservice i Stockholms stad samt kostnader för denna service.

¹ *Pensionärlägenhet.* I hyreshus belägen bostadslägenhet som vanligen förhyres av kommunen och förmedlas till pensionärer. Förutsättningen för att man skall få hyra en pensionärlägenhet är att den nuvarande lägenheten har tillräckligt låg standard. Läkarintyg på hälsa eller ohälsa fordras inte.

² *Pensionärshem.* Pensionärlägenheter sammanförda till ett kategorihus. Service: Huset förestås ofta av en vaktmästare, hemsamarit eller vårdarinna. Ibland kan man ha tillgång till gemensam hemsamarit för hushållshjälp. I andra fall anlitas den kommunala hemhjälpen enskilt av var och en.

En annan form av pensionärshem är pensionärshus som kan ligga i anslutning till ålderdomshem och förestås då av hemsamarit eller vårdbiträde som kanske också arbetar på ålderdomshemmet. Matservering i eller matdistribution från ålderdomshemmet. Övrig service är ålderdomshemmets läkarmottagning, tvättanläggning, bad, fotvård, ibland härvård samt ringledning från varje lägenhet. Även ålderdomshemmets hobbylokaler, sällskapsrum, TV-rum och bibliotek får användas av pensionärshusets hyresgäster. Lägenheterna består av 1 eller 2 rum och kök eller kokvrå samt dusch eller bad.

³ *Pensionärshotell.* Hyreshus med självständiga lägenheter med fullt utbyggd service ifråga om tillsyn, hälsovård, städning, sysselsättning, mat-hållning.

Tabell 1. Exempel på komplementservice till permanent bostad, sammankopplade med behov inom åldringsvård.

Behov	Kval. sjukvård	Mindre kval. sjukv.	Tillsyn	Mathållning	Varudistribution	Hjälp m. städning	Tvättservice och klädvård	Hjälp vid förflyttning	Sjukgymnastik	Kval. fotvård	Fot- o. annan hygien	Aktivering	Rekreation	Kontakt	Tjänsteförmedling	Information
Hemsjukvård	×															
Hemvårdarinna		×	×	×	×	×	×					×		×		
Hemsamarit			×	×	×	×	×					×		×		
Läkarmottagning	×															
Sjuksköterskemottagning		×														
Sjukgymnastik									×							
Offentlig uppsökande verksamhet														×		×
Jourtjänst (per tel.)				×										×		
Tillhandahållande av tel.				×										×		
Sjukpassning				×										×		
Tvättanläggning							×									
Linneuthyrning							×									
Städhjälp						×										
Badanläggning											×					
Fotvård											×					
Härvård												×				
Klädvård								×								
Färdtjänst									×							
Matservering					×										×	
Matdistribution (färdiglagad mat)					×											
Servicebutik				×	×										×	
Hemsändning av varor				×												
Off. serviceinrättn. (post etc.)																×
Kiosk						×										
Expeditiva tjänster																×
Hobbylokal												×		×		
Arbetsterapeut												×		×		
Sällskapsrum												×		×		
TV-rum												×		×		
Bibliotek												×		×		
Samlingssal												×		×		
Motionsgymnastik												×		×		
Organiserad underhålln.												×		×		
Trivselträffar												×		×		
Studiecirklar												×		×		
Spelklubb												×		×		
Resor o. utflykter												×	×	×		

Ett bestämt behov av åldringsservice kan i många fall tillgodoses på alternativa sätt: bostadsform a + viss komplementservice, bostadsform b + viss annan komplement-

service etc. Om man utgår från en given bostadsform, så är det kvaliteten hos denna samt åldringens förutsättningar som bestämmer behovet av komplementservice. Det

innebär att man genom att förändra bostadsformens kvalitet kan påverka efterfrågan på komplementservice. Särskilt betydelsefullt är detta för åldringar som bor i vanliga bostäder. Ett flertal undersökningar har visat att äldre personer bor sämre än yngre. En förbättring av dessa åldringars boendeförhållanden kommer direkt att påverka behovet av institutionell vård och komplementservice i dämpande riktning.

På kort sikt kommer en ökad tillgång på komplementservice att innebära en ökad valfrihet för åldringen beträffande val av bostadsform. På längre sikt kommer ökningen i efterfrågan på institutionell vård att bli mindre än vad som skulle bli fallet om en utökning av tillgång på komplementservice ej kommer till stånd.

På detta sätt framkommer ett sortiment av bostadsserviceåtgärder som kan väntas tillgodose ett eller flera av de specificerade delmålen för åldringvården. Dessa utgör byggstenar till alternativ i steg 2. De alternativ som skall analyseras består alltså av kombinationer i bestämda relationer av olika serviceutbud.

Steg 3

Det tredje steget består i att försöka beskriva och kvantifiera alternativens förväntade konsekvenser.

Varje särskilt serviceutbud har en viss kostnad. Det åstadkommer också i kombinationer med dels övrigt serviceutbud i alternativet, dels rådande bostadsstruktur för åldringarna och dels hälsotillståndet hos åldringarna vissa prestationer. Eftersom en undersökning kan omfatta många alternativ som sinsemellan behöver jämföras, är det troligen lämpligast att tekniskt genomföra konsekvensbedömningen så att varje alternativ först jämförs med ett tänkt läge utan någon särskild boendeservice. Det ger kostnader och prestationer för varje alternativ för sig. Därefter kan man lätt jämföra de olika alternativens konsekvenser för att avgöra vilket alternativ som är bäst.

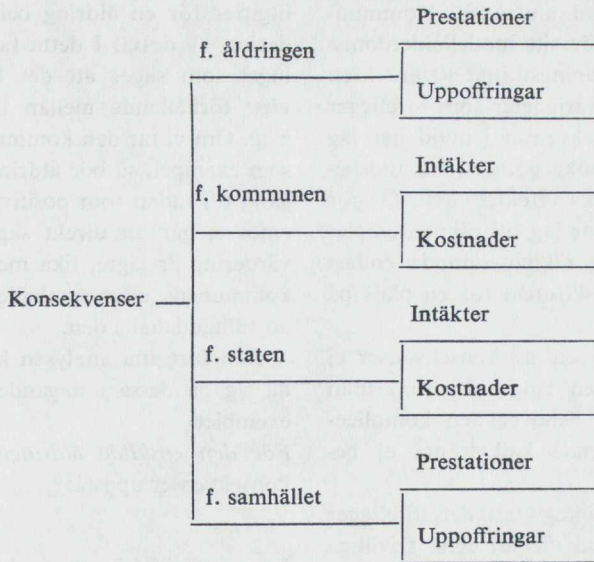
Från analysynpunkt kan det vara lämpligt att dela upp konsekvenserna på olika nivåer eller intressenter. Den primära intres-

senten är åldringen. Andra intressenter är kommunen och staten, vilka står för huvuddelen av kostnaderna, men också åldringens anhöriga är betydelsefulla intressenter. Jag har dock valt att ej behandla åldringens anhöriga som en särskild intressent, utan konsekvenserna för dem kan inräknas på samhällsnivån, där en summering av intressenternas konsekvenser sker (med undantag av rena inkomstöverföringar). Denna uppdelning på intressenter kan bl. a. användas för att se hur mål om fördelning av kostnader mellan olika intressenter påverkas av olika alternativ (inkomstfördelning). Det bör dock åter framhållas att det är konsekvensbedömningen på samhällsnivån som är den centrala, medan de övriga nivåbedömningarna kan ses som komplement till denna bedömning.

Konsekvenserna kan även delas upp i positiva (prestationer eller intäkter) och negativa (upppoffringar eller kostnader). Prestationer är värdering av den nytta som en viss resursanvändning medför, medan upppoffringar är värdering av den resursmängd som måste användas för att få denna nytta.

Konsekvenser för åldringen består dels av upppoffringar av t. ex. tid och pengar för att erhålla vissa tjänster (bostad och komplementservice), dels av prestationer i form av värdering av själva tjänsten.

För kommun och stat är konsekvenserna av finansiell karaktär, där prestationer och upppoffringar till största delen består av subventioner, skatter och andra poster av kostnadsfördelningstyp. På samhällsnivån medtages endast realekonomiska konsekvenser dvs. sådana som direkt är förknippade med användningen av resurser och värdering av denna användning i olika alternativ. Kvantifieringen av konsekvenserna kan delas upp i 2 delar. Dels gäller det att mäta konsekvenserna i olika dimensioner (restid, trivsel etc.), dels att försöka uttrycka dem i ett gemensamt mått för att kunna jämföra dem. Närmast till hands ligger att försöka uttrycka konsekvenserna i kronor. Om det finns ett marknadspris på prestationer eller upppoffringar kan detta under vissa förutsättningar användas (se nedan). Föreligger däremot inte någon marknad uppstår frå-

Figur 8. Sammanfattningen av konsekvensuppdelningen.

gan om det går att göra någon uppskattning av värderingen (jag antar tills vidare att det rör sig om en tjänst som går att kvantifiera i fysiska termer). I vissa fall kan man då finna något substitut, vars värde man kan använda som närmevärde. Svårast torde det vara att värdera prestationerna till åldringarna. De kan troligen i de flesta fall fysiskt mätas som en kombination av boendeservice och bostadens struktur, men värdet kommer därutöver att variera med åldringens hälsotillstånd. En sammanvägning av prestationerna med vägningstal, respektive användning av nyanserade minimistandarder, bör emellertid göra det fullt möjligt att rangordna alternativen efter den åldringsvårdsstandard som kan nås för samma kostnad i kronor. Gär inte det tvingas man att i det slutliga valet mellan olika alternativ ta hänsyn till konsekvenser, som uttrycks i fysiska termer genom en subjektiv sammanvägning med övriga konsekvenser. Det samma gäller för konsekvenser som varken kan kvantifieras eller värderas i kronor.

På samhällsnivån kan även varor och tjänster med marknadspris medföra svårigheter. Marknadspriset bör, för vårt syfte, uttrycka alternativkostnaden¹ för användning av resurser. Men föreligger det mark-

nadsimperfectioner kommer priset sannolikt att avvika från denna kostnad, varvid snedvridning av resursallokeringen uppstår om man direkt tar marknadspriset. Alternativet är då att man försöker komma fram till ett »skuggpris» som bättre uttrycker alternativkostnaden.

Diskussion av olika konsekvenser till följd av ett ökat antal platser på ålderdomshem

Antaganden och begränsningar

Beskrivningen av konsekvenser som har gjorts här måste med nödvändighet bygga på ett antagande om i hur många led en konsekvens skall tas med. I största utsträckning har jag endast tagit med primära effekter.

Jag har i det följande antagit att den åldring vi studerar flyttar från en vanlig hyreslägenhet (H_0) till ålderdomshem (H_1) om ej annat anges.

För att få en fullständig bild av konsekvenserna av en utbyggnad av ålderdomshem skulle man behöva studera hela den tidsperiod under vilken man antar att ål-

¹ Alternativkostnad = vad man skulle få ut av resurserna vid bästa alternativa användning.

derdomshemmet kan användas. Kommunförbundet räknar för sitt modellålderdomshem med en avskrivningstid på 30 år.¹ Men med tanke på de svårigheter som föreligger att identifiera konsekvenser i nutid har jag avstått från att försöka göra en framtidsbedömning. (Betr. vilka effekter detta får för en kalkyl så hänvisar jag till räkneexemplet för Göteborg.) Jag räknar sålunda endast med en antagen årskostnad för en plats på ålderdomshem.

Genom att analysen av konsekvenser ej sträcker sig över en lång tidsperiod utan endast över ett år behöver den komplicerade frågan angående kalkylränta ej behandlas.

Jag har vidare antagit att det föreligger ett positivt samband mellan egna frivilliga utgifter för konsumtion och värdering eller nytta av konsumtionen, där nyttan åtminstone bör vara lika stor som utgiften (annars skulle utgiften ej företagas). Med hjälp av detta antagande har vi en grund för uppskattningen av åldringens värdering av standarden i den egna bostaden och på ålderdomshem dvs. ett lägsta värde. Om nämligen flyttningen från hyreslägenhet till ålderdomshem görs frivilligt av åldringen kan det då tolkas som att han uppskattar standarden hos ålderdomshemmet som mera värd än i hyreslägenheten. Utöver detta värde återstår f. n. endast att diskutera faktorer som bör ha samband med den totala värderingens (nyttans) storlek.²

Jag antar också att det kommunala bostadstillägget av åldringen uppfattas som disponibel inkomst. Detta kan bl. a. motiveras med åldringars ovilja mot att flytta vilket medför att åldringen i största utsträckning försöker bo kvar i en viss lägenhet oavsett det kommunala bostadstillägget. Om han inte hade något bostadstillägg så innebär antagandet att han alltså skulle betala hyran för denna lägenhet med sin folkpension. Genom att han får bostadstillägg kan han i stället använda folkpensionen till andra ändamål.

Det finns vidare skäl att antaga att det i de flesta fall även föreligger ett positivt samband mellan andras (t. ex. kommunens)

utgifter för en åldring och åldringens värdering av dessa. I detta fall finns det dock inget som säger att det bör föreligga ett *visst* förhållande mellan utgift och värdering. Om vi tar den kommunala hemhjälpen som exempel, så bör åldringen uppfatta tillgång till sådan som positiv, medan det däremot ej går att direkt säga om åldringens värdering är lägre, lika med eller högre än kommunens eller samhällets kostnader för att tillhandahålla den.

Den fortsatta analysen kommer att grunda sig på dessa antaganden liksom räkneexemplet.

För den enskilde åldringen kan följande konsekvenser uppstå:

Inkomstförändringar

1. Bostadstillägget (Kbt)

Bestämmelserna om Kbt till pensionärer på ålderdomshem varierar. I en del kommuner utgår inget Kbt (Kommunförbundets normalförslag) medan det i andra uppgår till ett generellt belopp, vanligen 500 kr per ensamstående och år.

2. Socialhjälp

Enligt en undersökning från socialdepartementet erhöll ca 4,5 % av ålderspensionärerna socialhjälp under längre eller kortare tid 1967 (Socialdep. 1969: 9 sid. 73). Motsvarande siffra för 1959 var 3,4 % (1959 års socialhjälpundersökning, SOS sid. 25). Genomsnittsbeloppet uppgick 1967 till drygt 1 200 kr. (Socialdep. 1969: 9 sid. 77.)

Utgiftsförändringar

3. Kostnader för uppehälle

Dessa kostnader betalas ej längre separat av åldringen.

¹ Ålderdomshem. Samband mellan storlek och driftkostnader. Kommunförbundets förlag, sid. 12.

² Den totala värderingen motsvarar utgiftsbeloppet plus en del som man ej direkt betalar för.

4. Kostnader för komplementservice

Dessa kostnader bortfaller också vid en flyttning utom i vissa fall där dessa är avgiftsbelagda även på ålderdomshem.

5. Vårdavgift

För närvarande finns 2 huvudprinciper för avgiftssättning. Antingen kan vårdavgiften bestämmas till ett belopp som motsvarar folkpensionen minskat med utgående fickpengar, eller så kan den differentieras med hänsyn till inkomstens och eventuellt förmögenhetens storlek. (Den senare avgiftssättningen står dock ej i överensstämmelse med kommunallagens likställighetsprincip och är därför under utredning.)

Nyttoförändringar

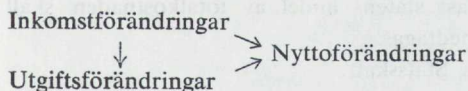
6a. Nyttan eller värderingen av den egna lägenheten

Genom flyttning till ålderdomshem går åldringen miste om värdering av den egna lägenheten och den standard han kan uppnå där. Enligt tidigare resonemang kan denna värdering delas upp i 2 delar, den egna utgiften och övrig nytta.

6b. Nyttan eller värderingen av ålderdomshem

Som **kompensation** för förlusten av nyttan av den egna lägenheten kommer nyttan av alternativet ålderdomshem som också kan uppdelas enligt 6 a.

Nyttoförändringen blir då lika med 6 b minus 6 a. Sambandet mellan dessa 3 olika förändringar kan visas på följande sätt:

Med underlag i form av inkomster och inkomstanvändning i de båda boendialternativen bör man kunna få ett grepp om nyttoförändringar.¹

Detta är dock en metod som användes i denna studie eftersom det i viss utsträckning redan finns statistik över inkomster etc. Men en bättre metod torde vara att försöka komma fram till indikatorer på värdering av standarden i den egna lägenheten och på ålderdomshem enligt samma linjer som i måldiskussionen. Dessa indikatorer kan t. ex. uppdelas i olika grupper (tab. 2).

För vissa av dessa grupper och indikatorer föreligger sannolikt kritiska värden eller »trösklar», som måste överskridas eller underskridas för att tillvaron för åldringen skall vara acceptabel. Vissa av grupperna kan ersätta varandra. Låg bostadsstandard kan t. ex. i viss utsträckning kompenseras av riklig tillgång på komplementservice.

Inte heller med denna metod kommer man fram till något värde i kronor på värderingen eller nyttan av olika alternativ, eftersom många av indikatorerna är svåra eller omöjliga att översätta i pengar. Men man har kommit en lång bit på väg om man kan uppskatta uppoffringar i kronor och prestationer i fysiska termer och på så sätt få fram vad t. ex. en kostnadsskillnad mellan två alternativ medför för prestationsskillnad.

Kommunfinansiella konsekvenser

1. Kapitalkostnad

Storleken blir bl. a. beroende av hemmets utformning, avskrivningstid och kalkylränta.

2. Driftkostnad.

3. Utbildning av personal. (Kommunens nettokostnad.)

Det finns skäl som talar både för och emot att ta med denna post. Om utbildningen är speciellt avsedd för personal på ålderdomshem och endast med svårighet kan utnyttjas på annat håll, så talar det för att kostnaden skall medtagas. Är däremot ut-

¹ Det måste dock observeras att nytta inte endast hänger samman med inkomster och utgifter. Faktorer av betydelse är om flyttningen skett fullständigt frivilligt och med korrekt information.

Tabell 2. Exemplifiering av indikatorer på värdering av boendeform

Grupp	Indikatorer
Bostadsstandard	Bostadsyta, antal rum, tekn. utrustn. (WC, varmvatten, bad) (byggn. år)
Bostadsmiljö	Grannar, buller, aktivitet, rekreationsomr., träffpunkter, luftföroreningar, trafiksäkerhet
Bostadens läge	Avstånd (i tid och rum) till olika service, släktingar etc.
Kommunikationer	Avstånd (i tid och rum) till hållplats, turtäthet, bekvämlighet (sittplatser, stighöjd), tillgänglighet (hiss, rulltrappa)
Bostadskomplement	Hemhjälp, matdistribution etc.
Disponibel inkomst	Inkomst efter skatt + bidrag – fasta kostn. (t. ex. hyra, försäkringar)
Valfrihet	Disp. inkomst, ordningsregler, bestämda tider, psykisk och fysisk kondition
Trygghet	Tillgång till telefon, telefonjour, nattvak, regelbundna besök
Konsumtionsstandard	Antal måltider o. sammansättning, inkomstens fördeln. på olika utgifter
Aktivering	Tid m. organiserad sysselsättning, antal sysselsättningstyper, externa kontakter, underhållning
Hälsa- och sjukvård	Läkarbesök, fotvård, bad, hårvård, sjuk- och motionsgymnastik

bildningen användbar på andra områden, eller om någon utbildning av de aktuella personerna skulle ha skett under alla omständigheter, bör man ej belasta ålderdomshemmen med denna kostnad.

4. Vårdavgifter. (Se punkt 5 under konsekvenser för den enskilde individen.)

5. Kommunalskatt.

Förändringar av kommunalskatteintäkterna kan uppstå om f. d. vårdare i hemmet börjar eller förändrar sitt förvärvsarbete eller om sysselsättningen i kommunen ökar genom att personal till ålderdomshemmet överförs från någon annan kommun.¹ Skatteutjämningsbidraget kan också påverkas.

6. Kommunalt bostadstillägg.

Om åldringen erhöll sådant i den egna lägenheten bortfaller det vanligen vid flyttning till ålderdomshem (se dock punkt 1 för den enskilde individen).

7. Socialhjälp (se punkt 2 för den enskilde individen).

8. Andra vårdkostnader.

Minskningen i dessa beror på vilka komplement som åldringen tog i anspråk i den egna lägenheten (t. ex. hemhjälp). Endast kommunens nettokostnad är relevant.

Statsfinansiella konsekvenser

1. Utbildning av personal. (Se punkt 3 under kommunfinansiella konsekvenser.) Endast statens andel av totalkostnaden skall medtagas.

2. Statsskatt.

Förändringar i statens skatteintäkter uppstår om f. d. vårdare börjar eller förändrar sitt förvärvsarbete.

¹ Detta kan även medföra investeringar i bostäder och följdverkningar av dessa.

3. Bidrag till social hemhjälp.
Statsbidrag utgår för närvarande med 35 % av lönekostnaden minus avgifter.
4. Förbättringslån.
Utgifterna för förbättringslån i form av kapital- och räntesubventioner kan påverkas.
5. Skatteutjämningsbidrag.

riga konsekvenserna får vägas samman på subjektiva grunder av beslutsfattarna. Denna sammanvägning skulle kunna ske genom användning av vägningstal för olika typer av konsekvenser.

Konsekvenser för samhället

1. Investeringskostnad (Se punkt 1 under kommunfinansiella konsekvenser).
2. Driftkostnad (Se punkt 2 under kommunfinansiella konsekvenser).
3. Utbildning av personal (Se punkt 3 under kommunfinansiella konsekvenser och punkt 1 under statsfinansiella konsekvenser).
4. Kostnad för uppehälle och tidigare vårdform.

Denna kostnad, som i alternativet egen lägenhet belastade den enskilde individen, kommunen och staten, bortfaller.

5. Förändring i produktionen.

Om den f. d. vårdarens produktivitet förändras vid övergång till annan sysselsättning uppstår förändringar i totalproduktionen i landet (BNP).

6. Aldringens värdering av förändrad boendeform och standard. (Se punkt 6a och b under konsekvenser för individen.)

7. Inverkan på anhöriga.

Det kan framför allt bli fråga om ett minskat behov av hjälp till åldringen, förändrade möjligheter till besök och eventuellt förändrade kostnader.

Steg 4

Detta steg består i att ställa de undersökta alternativens konsekvenser mot målen för att göra en utvärdering av och jämförelse mellan alternativen.

Konsekvenserna kommer att vara av flera typer:

1. Endast identifierade
2. Identifierade och kvantifierade
3. Identifierade, kvantifierade och uttryckta i kronor.

Endast den tredje typen av konsekvenser är sådan att man direkt kan få underlag för en jämförelse mellan alternativen. De öv-

Räkneexempel från Göteborg

Syfte

Syftet med försöket till kvantifiering av förväntade konsekvenser av en flyttning till ålderdomshem är dels att se vilka uppgifter som redan finns tillgängliga för en sådan beräkning, dels att diskutera hur en beräkning kan ske och hur den bör användas.

Metod

I samarbete med Göteborgs socialförvaltning har grundmaterial framtagits.¹ Detta sammanställs i en nyttokostnadskalkyl, där prestationer och uppoffringar hänför sig till *ett* år. Detta innebär naturligtvis en stor förenkling, eftersom man kan se en satsning på komplement eller ålderdomshem som en investering med återverkningar långt framåt i tiden. Att enbart se på storleken av ett års konsekvenser och ej se på t. ex. det diskonterade värdet² av konsekvenser under en följd av år innebär att man antingen antar att storleken på konsekvenserna är oförändrad över tiden och att man har en omedelbar anpassning till förändringar eller att relationen mellan konsekvenserna är oförändrad. Man måste dock vara medveten om att stora förändringar i de relativa priserna på framför allt arbetskraft och kapital påverkar jämförelsen mellan olika alternativ. Eftersom serviceaktiviteter är arbetsintensiva kommer t. ex. valet för kommunen mel-

lan hemhjälp och plats på ålderdomshem att vara mycket känsligt för förändringar i priserna på arbetskraft (löner) i förhållande till investeringskostnader.

Men då föreliggande beräkningar endast skall utgöra ett räkneexempel som visar storleksordningen av konsekvenserna och därför ej gör anspråk på att vara exakta har jag begränsat mig till att se på ett år. Dessutom torde det ej finnas underlag för en bedömning över en längre tidsperiod.

Större delen av siffrorna hänför sig till 1969. Några siffror gäller dock för andra år, men inga omräkningar har gjorts pga. svårigheter att finna rättvisande indexserier. Felen till följd av detta blir sannolikt små.

Förutsättningar och antaganden

I idealfallet skulle man behöva en beskrivning av de åldringar för vilka alternativet till nuvarande boendeform och vård är att flytta till ålderdomshem. Men uppgifter om denna åldringsgrupp finns ej. Det finns endast begränsad information om karaktäristika hos den grupp som flyttar till ålderdomshem, varför dessa uppgifter måste kompletteras med uppgifter hämtade från statistik om *alla* åldringar i Göteborg.

¹ Jag är härvid mycket tacksam för all den hjälp jag har fått från Astrid Carlsson, Hans Enlund, Axel Gisslén, Bo Johansson, Leif Nordkvist och Åke Nilsson.

² Nuvärdet av framtida konsekvenser.

Den metod som användes innebär att man endast ser på skillnader i två situationer som jämföres. Situationen att bo på ålderdomshem kallas därvid H_1 och jämförelsealternativet H_0 . Konsekvenser av en flyttning från H_0 till H_1 är då lika med $H_1 - H_0$ beträffande alla relevanta faktorer. I många fall är $H_1 - H_0 = 0$, dvs. ingen förändring har inträffat. Dessa faktorer har då utelämnats ur beskrivningen. I vissa fall har flera faktorer sammanvägts i ett överordnat begrepp. Detta har framför allt skett vid begreppet standard. Delfaktorerna i detta begrepp kommer dock att diskuteras.

Beskrivning av åldringens situation

Genomsnittsåldern på de till ålderdomshem intagna 1969 var 84 år (1968: 81 år). Under 1969 intogs 292 personer. Av dem kom 44,9 % från hemvården, 42,4 % från sjukhus och 12,7 % från övriga håll. Jag har därför i detta exempel utgått från att åldringen flyttar från en egen lägenhet (H_0) med tillgång till hemvård till ålderdomshem (H_1).

Eftersom inkomst och förmögenhet påverkar t. ex. vårdavgiften har även dessa framtagits.

Av de intagna på ålderdomshem har 40 % endast folkpension och kapitaltillgångar som ej överstiger 2 000 kr. Jag har då antagit att åldringens inkomst uppgår till 5 856 kr (folkpension plus pensionstillskott) samt att förmögenheten är noll.

Jag har vidare antagit att åldringen inte kan spara någon del av inkomsten utan att den helt konsumeras. Detta antagande kommer att vara av stor betydelse i den fortsatta analysen. Det som talar för antagandet är dels att inkomsten är så låg, dels att åldringarna vanligen inte har någon förmögenhet.

Konsekvenserna uppdelas i positiva (prestationer) och negativa (uppföringar). Då det är av intresse att se de poster som förändras har jag gjort en bruttoredovisning.

Konsekvenser för en åldring av en flyttning från egen lägenhet (H_0) till ålderdomshem (H_1)

Jag har i det följande gjort beräkningar för två alternativ. I det första alternativet har jag försökt att få fram typtal för olika konsekvenser (dvs. vanligast förekommande). Det går dock ej att med bestämdhet ut-

Tabell 3. Inkomstkalkyl

	H_0		H_1	Konsekvens ($H_1 - H_0$)	
	Alt. 1	Alt. 2		Alt. 1	Alt. 2
Folkpension	5 856	5 856	5 856	0	0
Kommunalt bostadstillägg	1 638	5 820	820	-818	-5 000
Summa	7 494	11 676	6 676	-818	-5 000

Utgiftskalkyl

	H_0		H_1	Konsekvens ($H_1 - H_0$)	
	Alt. 1	Alt. 2		Alt. 1	Alt. 2
Kostn. f. uppehälle ¹	5 856	5 856	—	-5 856	-5 856
Kostn. f. bostad som täcks av Kbt.	1 638	5 820	—	-1 638	-5 820
Vårdavgift	—	—	5 476	5 476	5 476
Fickpengar	?	?	1 200	1 200?	1 200?
Summa	7 494	11 676	6 676	-818	-5 000

¹ Varav kostnad för hemhjälp 120 kr.

tala sig om att alla dessa typtal verkligen sammanfaller hos en viss åldring. Där typtal ej har funnits har jag använt genomsnittssiffror.

I alternativ 2 har jag använt siffror som kan betecknas som maximisiffror beträffande kommunens kostnader, för att visa hur mycket kommunen kan tänkas satsa i enskilda fall.¹

I inkomsttermer medför flyttningen att det bostadstillägg som åldringen fick i den egna lägenheten dras in och ersättes med ett generellt bostadstillägg. Folkpensionen påverkas ej. Inkomsten användes dels till att betala vårdavgiften på ålderdomshem dels till fickpengar.

Inkomst- och utgiftsförändringarna för en åldring i Göteborg framgår av tab. 3.

Ser man på prestationer och uppoffringar blir prestationen lika med den värdering av standard som åldringen kan uppnå på ålderdomshem medan uppoffringen blir värderingen av standarden i den egna lägenheten som han går miste om.

Vilka möjligheter har man då att uppskatta dessa värderingar? Enligt tidigare resonemang (sid. 32) antog vi att det förelåg ett positivt samband mellan inkomst, utgift och nytta. Vi antog vidare att nyttan av en egen frivillig utgift åtminstone uppgår till utgiftens belopp i kronor.

Värdering av standard i den egna lägenheten

I alternativet egen lägenhet har åldringen en inkomst som han använder för sitt uppehälle och för att betala hyra. Beloppet uppgår till 7 494 kr. i alt. 1 och 11 676 kr. i alt. 2. Enligt ovanstående antagande uppgår värderingen av dessa utgifter lägst till samma belopp.² Därutöver bör en hel del faktorer komma in och värdesättas, sådana som för närvarande ej direkt köpes (se t. ex. indikatorerna på sid. 34). Antag att vi kunde sätta värden på alla dessa faktorer och summerna dem till ett totalbelopp (a). Detta belopp plus utgiften i alternativet egen lägenhet skulle då utgöra värderingen av den standard och miljö som åldringen har i den egna

bostaden. Det blir i alt. 1 $7\,494 + a_1$ kr. och i alt. 2 $11\,676 + a_2$ kr.

Värdering av standard på ålderdomshem

På ålderdomshem har åldringen en inkomst på 6 676 kr. (folkpension + bostadstillägg) som han använder till att betala vårdavgift (5 476 kr.) och resterande 1 200 kr. till fickpengar. Värderingen av dessa utgifter uppgår enligt tidigare antagande till lägst 6 676 kr. Den totala värderingen består dessutom av andra poster som inte direkt går in under utgifter (b). En del av standarden på ålderdomshem i Göteborg kan belysas med en av Socialförvaltningen uppgjord värdebeskrivning (bil. 1). Genom en summering av åldringens utgifter och övriga värderingar av faktorer kommer man fram till den totala värderingen av standard på ålderdomshem. Det blir lika med $6\,676 + b$ kr.

Vid uppskattningen av värderingen av standard i den egna lägenheten och på ålderdomshem har vi alltså utgått från det belopp i kronor som åldringen själv betalar och till detta lagt ett belopp som skall ge uttryck för värderingen av faktorer, som ej direkt kan hänföras till en viss utgift.

Detta förfarande att basera värderingar på kostnader kan naturligtvis ifrågasättas. Men eftersom det sannolikt för närvarande ej finns någon tillförlitligare metod användes denna. Ytterligare ett skäl kan vara att om en person frivilligt betalar en summa pengar för en vara eller tjänst, så

¹ Även här gäller reservationen att det ej går att uttala sig om att t. ex. högt bostadstillägg och många hemhjälpstimmar sammanfaller hos en viss åldring.

² När det gäller alt. 2 med ett kommunalt bostadstillägg på 5 820 kr per år är det dock uppenbart att hela detta belopp ej av åldringen uppfattas som disponibel inkomst eftersom han ej skulle ha råd att bo i lägenheten ifråga om han inte fick detta bostadstillägg. Frågan är då om åldringens värdering av den egna lägenheten uppgår till ett belopp som motsvarar bostadstillägget eller om värderingen är lägre (jmf med tidigare antaganden). Sannolikt innebär en beräkning av åldringens värdering av bostaden en överskattning om den baseras på det höga bostadstillägget. Men eftersom det ej finns underlag för en rimlig reducering av åldringens värdering i detta fall, så behandlas bostadstillägget i alt. 2 som disponibel inkomst.

Tabell 4. Nyttokalkyl

	H ₀		H ₁	Konsekvens (H ₁ —H ₀)	
	Alt. 1	Alt. 2		Alt. 1	Alt. 2
Värdering av standard i*	(7 494+a ₁)	(11 676+a ₂)	(6 676+b)	(6 676+b) — (7 494+a ₁)	(6 676+b) — (11 676+a ₂)

* a och b är värdering av faktorer utöver utgiften.

bör personens uppfattning om nyttan av varan eller tjänsten ifråga minst uppgå till utgiftens belopp, annars skulle han ej överväga att göra utgifterna ifråga. Nyttoförändringarna framgår av tab. 4.

Slutsatser

Av inkomstkalkylen framgår det att inkomsten i alternativet ålderdomshem minskar med 818 kronor i alt. 1 och 5 000 kr. i alt. 2. Den lägre inkomsten användes, enligt utgiftskalkylen, till vårdavgift och fickpengar. Slutsatserna för nyttokalkylen blir då att om åldringen anser att hans värdering av standarden på ålderdomshem, beträffande den del som går utöver utgiften, är mer än 818 kr.,¹ alt. 5 000 kr.,² större än motsvarande del i alternativet egen lägenhet så bör han flytta. Annorlunda uttryckt så innebär det att nyttan per spenderad krona måste vara högre i alternativet ålderdomshem än i alternativet egen lägenhet för att åldringen skall flytta.

Konsekvenser för kommunen (kommunfinansiella)

Konsekvenserna för kommunen består av intäkter och kostnader.

De positiva konsekvenserna består dels av vårdavgift på ålderdomshem som uppgår till 5 476 kr. per år. Härtill kommer att kommunen ej längre behöver betala individuellt bostadstillägg som i alt. 1 uppgår till 1 638 kr. och i alt. 2 5 820 kr. Dessutom bortfaller kostnaden för hemvårdare som i alt. 1 beräknas till 2 411 kr. (312 tim) och i

alt. 2 17 362 kr. (2 184 tim).

De negativa konsekvenserna består av drift- och kapitalkostnader (ränta och avskrivning) för ålderdomshemmet, som för ett nytt 96 platsers hem uppgår till 15 400 kr. per år.³ Detta belopp blir naturligtvis i hög grad beroende av ålderdomshemets standard och personaltäthet. Dessutom tillkommer generellt bostadstillägg på 820 kr. Slutligen tillkommer kostnad för utbildning av personal på ålderdomshemmet. Denna post är dock svår att uppskatta. Sammanställningen blir då:

Intäkter ⁴	Alt. 1	Alt. 2
Vårdavgift	5 476	5 476
Bortfall av bostadstillägg	1 638	5 820
Bortfall av kostnad för hemvårdare	2 411	17 341
	9 525	28 637
<i>Kostnader</i>		
Drift- och kapitalkostnader	15 400	15 400
Bostadstillägg	820	820
	16 220	16 220

Enligt alt. 1 uppstår en »förlust» för kommunen på 6 695 kr. om åldringen flyttar till ålderdomshem, medan det i alt. 2 blir en »vinst» på 12 417 kr.

Av detta kan man dra slutsatsen att om kommunen endast ser på den finansiella sidan så bör kommunen i första hand satsa ytterligare 6 695 kr. per år på åldringens hemvård. Det är snävt ekonomiskt billiga-

¹ Om H₁ är bättre än H₀, dvs. (6676+b) > (7494+a₁) så måste b—a₁ vara större än 818.

² För alt. 2 blir villkoret (6676+b) > (11676+a₂) vilket innebär att b—a₂ > 5 000.

³ Detta genomsnittsbelopp skulle kunna differentieras med hänsyn till åldringens vårdtyngd.

⁴ Intäkter omfattar även bortfall av kostnader.

re för kommunen än om åldringen flyttar till ålderdomshem. Det motsvarar t. ex. ytterligare 866 tim. i hemvård per år.

Detta gäller dock bara om kommunen måste investera i ett nytt ålderdomshem för att kunna vårda åldringen. Finns det däremot redan ledig kapacitet så uppgår inte längre uppoffringarna till hela beloppet för drift- och kapitalkostnader, utan endast den kostnadsökning som ytterligare en åldring förorsakar är relevant. Det blir då främst fråga om kostnader för kosthåll, läkarvård, medicin, renhållning och tvätt. Övriga kostnader antages vara fasta kostnader eller språngkostnader. De rörliga kostnaderna eller särkostnaderna per åldring uppgick för Göteborg till ca 1 916 kr per år och åldring (år 1968). Detta belopp ligger sannolikt i underkant. Motsvarande kostnad för det modellhem varifrån totalkostnaden på 15 400 kr. har hämtats ligger på 3 650 kr. per år och åldring. I situationer med överkapacitet torde det följaktligen vara »lönsamt» för kommunen att förmå en åldring att flytta till ålderdomshem, eftersom det är osannolikt att särkostnaderna på ålderdomshemmet ens uppgår till vårdavgiften (5 476 kr). Därtill kommer sedan ytterligare prestationer för kommunen i form av olika kostnadsminskningar.

I alt. 2 uppstår däremot en vinst på 12 417 kr. Till största delen består den av bortfallet i kostnaden för hemvårdare.

Konsekvenser för staten (statsfinansiella)

Konsekvenserna för staten inskränker sig till den minskning i bidrag till den kommunala hemvården. I alt. 1 uppgår den till 1 297 kr. och i alt. 2 till 9 337 kr.

Intäkter	Alt. 1	Alt. 2
Bidrag till hemvårdare	1 297	9 337
Kostnader	-	-

Konsekvenser för samhället¹

Prestationer för samhället består av lägre kostnader för hemvård enl. alt. 1 på 3 828

kr² (alt. 2 26 798 kr.³). Dessutom tillkommer lägre kostnader för uppehälle på 5 736 kr. i båda alternativen samt en lägre kostnad för bostadstillägg på 1 638 kr. (alt. 2 5 820 kr). Ytterligare poster är åldringens värdering av ålderdomshemmets prestationer samt eventuellt en ökning i produktionen om f. d. vårdare övergår till mer produktiv systerställning.

På uppoffringssidan kommer drift- och kapitalkostnader på 15 400 kr., användning av fickpengar 1 200 kr. samt eventuell kostnader för utbildning av personal. Slutligen kommer värdering av uppoffrad standard i den egna bostaden.

Sammanställningen kommer då att bli:

Prestationer	Alt. 1	Alt. 2
Kostnader för hemvårdare	3 828	26 798
Kostnader för uppehälle ⁴	5 736	5 736
Kostnader för bostadstillägg ⁵	1 638	5 820
Förändring i prod.	z_1	z_2
Värdering av standard på ålderdomshemmet	y_1	y_2
	11 202 +	38 354 +
	$z_1 + y_1$	$z_2 + y_2$
<i>Uppoffringar</i>		
Drift- och kapitalkostn.	15 400	15 400
Värdering av standard i egna bostaden	x_1	x_2
Kostn. f. utbildning av personal	v_1	v_1
Användning av fickpengar	1 200	1 200
	16 600 +	16 600 +
	$x_1 + v_1$	$x_2 + v_2$

Om vi antar att v_1 och $z_1 = 0^6$ så måste y_1 överstiga x_1 med 5 398 kr. för att prestationerna skall bli lika stora som uppoffringarna, medan alt. 2 innebär att x_2 måste överstiga y_2 med 21 754 kr. för att samma resultat skall uppnås.

¹ Med samhället avses här staten, kommunen och åldringarna, betraktade som en enhet varvid man bortser från inbördes transaktioner inom enheten.

² $120 + 2 411 + 1 297$ kr.

³ $120 + 17 341 + 9 337$ kr.

⁴ Exklusive avgift för hemvårdare eftersom den ingår i kostn. för hemvården (5 856—120).

⁵ Bostadsbidrag + nettohyra (som ingår i kostn. för uppehälle) borde egentligen vara lika med hyran på lägenheten vid jämvikt på bostadsmarknaden, vilket skulle utgöra värdet av den frigjorda bostaden.

⁶ Antagandet görs pga. att det ej finns underlag för kvantifiering.

Sammanfattning av resultaten

Vi kan nu sammanställa totalförändringar och kritiska värden för de olika nivåerna:

Aldringen	Alt. 1 ¹	Alt. 2 ²
Förändring i värdering	+ 818	+ 5 000

Kommunen

Förändring i netto-kostnader	+ 6 695	— 12 417
------------------------------	---------	----------

Staten

Förändring i netto-kostnader	— 1 297	— 9 337
------------------------------	---------	---------

Samhället

Förändring i värdering av standard	+ 5 398	— 21 754
------------------------------------	---------	----------

  = kritiska värden

Kostnadsförändringarna för kommun och stat uppstår vid en eventuell flyttning från alternativet egen lägenhet till ålderdomshem medan de kritiska värdena för åldringen och samhället måste uppnås för att en flyttning skall övervägas av åldringen resp. samhället.

För att klargöra sambanden mellan de olika nivåerna och förklara sammanställningen av totalförändringar och kritiska värden antar vi att en genomsnittsåldring enligt alt. 1 flyttar till ålderdomshem. Vad innebär detta för de olika nivåerna?

Aldringen

För att en flyttning skall övervägas av åldringen måste den totala värderingen av standarden på ålderdomshem vara större än värderingen av standarden i den egna lägenheten. Detta innebär att värderingen av faktorer utöver utgiften (b)³ på ålderdomshem måste vara mer än 818 kr. större än värderingen av faktorer utöver utgiften (a_1)⁴ i den egna lägenheten.

Kommunen

Kommunens kostnader ökar med 6 695 kr.

Flyttningen är alltså inte önskvärd ur kommunfinansiell synvinkel.

Staten

Statens kostnader minskar med 1 297 kr. p. g. a. minskat bidrag till hemvården.

Samhället

För att flyttningen skall vara önskvärd ur samhällelig synvinkel måste åldringens värdering av standarden på ålderdomshem överstiga värderingen av standarden i den egna lägenheten med 5 398 kr. enl. alt. 1. Då blir prestationerna större än uppoffringarna på samhällsnivån.

Målkonflikter mellan de olika nivåerna kan uppstå. I ovanstående exempel flyttar åldringen om han anser att ålderdomshem är *något* bättre än den egna lägenheten. Men för att flyttningen från samhällets synpunkt skall vara önskvärd måste ålderdomshem vara *mer än* 5 398 kr. bättre än den egna lägenheten för åldringen.⁵ En målkonflikt uppstår även mellan åldringen och kommunen.

I jämförelse med alt. 1 kommer åldringen i alt. 2 att vara mer obenägen att flytta eftersom villkoret för att ålderdomshem skall vara bättre än den egna lägenheten är att värderingen av faktorer utöver utgiften (b) på ålderdomshem måste vara mer än 5 000 kr. större än faktorer utöver utgiften (a_2) i den egna lägenheten. Kommunen och samhället⁶ har däremot intresse av att åldringen flyttar.

Att staten i båda fallen »tjänar» på en flyttning beror på att något stimulansbidrag till kommunerna för att tillhandahålla hemhjälp inte längre utgår.

¹ Typfall.

² Max.alt.

³ Värderingen av ålderdomshem uppgår till utgiften + faktorn b .

⁴ Värderingen av den egna lägenheten uppgår till utgiften plus faktorn a_1 .

⁵ En målkonflikt uppstår dock inte i de fall då värdering av standard görs på samhällsnivån och ej av åldringen själv.

⁶ Om $H_0 - H_1 < 21\,754$ kr.

Användning av resultaten

I detta räkneexempel har jag försökt att så långt som möjligt göra en värdering i kronor av de konsekvenser som kan uppstå om en åldring flyttar från en lägenhet till ålderdomshem. För kommunens och statens del är resultaten konkreta och entydiga, eftersom det på dessa nivåer endast handlar om inkomster och utgifter och ej några subjektiva värderingar. Men på individ- och samhällsnivån medtages dessa subjektiva värderingar. Pga. svårigheter att uppskatta dessa är det nödvändigt att på nuvarande stadium behandla värderingarna som kritiska värden.

Användningen av de uppskattade ekonomiska konsekvenserna blir beroende av vem som skall besluta och vilka mål som skall uppfyllas. Jag skall avslutningsvis ge några beslutssituationer från olika nivåer.

Kommunen: Eftersom kommunen är huvudman för åldringsvården tittar vi först på denna nivå.

Beslutssituation 1: Långsiktiga beslut om resursfördelningen mellan öppen och slutet vård. Vi antar att kommunen bl. a. har målet att åldringar bör få bo hemma så länge detta är möjligt. Genom räkneexemplet får kommunen reda på hur mycket man i ett typfall kan satsa på öppen vård innan rent ekonomiska motiv talar för en utbyggnad av ålderdomshem. Men även andra faktorer kan påverka beslutet. Om man vill prioritera öppen vård så bör man också vara villig att göra uppoffringar från

kommunens sida för att åldringarna verkligen skall kunna bo kvar hemma. Det innebär att kommunen bör vara beredd att påtaga sig en *merkostnad* för den öppna vården i förhållande till vad det kostar kommunen att bygga och driva ålderdomshem.

Beslutssituation 2: Kortsiktigt beslut om vård av en viss åldring. Genom kalkyler får kommunen en uppfattning om vad det kostar att ha åldringen i en annan vårdform. Men även här bör överordnade kommunala mål som t. ex. hemmiljö och individuell frihet få fälla avgörandet.

I båda dessa situationer kan kommunen påverka individens val genom utbud av t. ex. komplement och avgiftssättning och bidragsbestämmelser.

Individen: Om individen befinner sig i en valsituation beträffande vård kan man antaga att han gör någon form av värdering av olika alternativ. Det är några av komponenterna i denna värdering som räkneexemplet försöker ta fram.

Samhället: Långsiktiga beslut om avvägning mellan öppen och slutet vård och vårdkvalitet. Utgångspunkt är de av samhället fastställda målen. Kalkylen ger här vägledning för hur värderingar och kostnader bör förhålla sig för att det ena eller andra alternativet skall vara önskvärt från ekonomisk synpunkt. Genom uppdelningen på olika nivåer får man en uppfattning om hur konsekvenserna fördelar sig mellan dessa. Ur inkomstfördelningssynpunkt (eller

konsekvensfördelningssynpunkt) torde t. ex. ej det kritiska värdet för samhället enligt alt. 2 kunna användas som beslutsunderlag, eftersom detta i realiteten innebär att åldringen skulle kunna belastas med en uppoffring (= minskning i värdering) på 21 754 kr. utan att det blev »olönsamt» för samhället med en flyttning.

Med hjälp av konsekvensuppdelningen på nivåer kan man även få underlag för beslut om styrning av individer eller kommuner om deras handlande avviker från samhällets mål. Styrningen kan t. ex. ske genom bidragsbestämmelser eller normer för taxerättning.

Men även på denna nivå kommer ett stort antal faktorer att inverka på beslutet varför den ekonomiska kalkylen ej gör anspråk på att vara något fullständigt beslutsunderlag.

Avslutande synpunkter på användning av nyttokostnads-kalkyler för åldringsvård

Av den tidigare diskussionen i denna undersökning har det tydligt framgått att det uppstår betydande problem när man skall använda nyttokostnads-kalkyler för åldringsvård. För att kunna genomföra en kalkyl tvingas man göra ett antal förenklingar och antaganden, som man måste vara medveten om vid bedömningen och användningen av resultaten. En av dessa förenklingar är att uppskattningen av åldringarnas värderingar av olika boendialternativ utgår från kostnaden för alternativen ifråga. Därför är det främst storleksordningen på konsekvenserna och ej den absoluta storleken som är av största intresse.

Fördelarna med att angripa problemet med hur man skall utforma åldringsvården på ovan skisserat sätt är, enligt min mening, att man försöker genomföra en systematisk problemlösning genom att följa de olika stegen i kalkylen. Det kan även bli lättare att göra den oundvikliga avvägningen mellan ekonomiska och icke ekonomiska faktorer genom denna systematik. Nackdelarna med denna form av kalkylering är främst att resultaten i kronor kan innebära en falsk precision (med hänsyn till alla antaganden) och kan därför missbrukas.

Behovet av ett förbättrat kunskapsunderlag för att genomföra nyttokostnads-kalkyler är uppenbart. Det vore önskvärt att genomföra forskning framför allt om målformulering, modellbyggande och mätning av värderingar. Beträffande målformuleringen

är problemet dels vilka mål som skall uppställas, dels hur dessa skall formuleras för att bli entydiga och vägledande för beslutsfattare på olika nivåer. En utökad forskningsinsats på analys av samhällssystem och konstruktion av modeller skulle framför allt underlätta identifiering och beskrivning av konsekvenser till följd av planerade åtgärder. Studium av värderingar och möjligheter att mäta dessa skulle kunna ge svar på vilka faktorer som är av betydelse i en viss valsituation och hur man skall kunna mäta dessa.

Slutligen skulle det också vara önskvärt med ett mer intensifierat uppsamlande av basdata, t. ex. i databank. Detta utgör en förutsättning för att mer omfattande empiriska beräkningar av effekter av åtgärder som vidtogs inom den offentliga sektorn skall kunna göras.

Sammanfattning

Syftet med del 1 av denna studie är att med utgångspunkt från definitionen av boendeservice i servicekommitténs första betänkande (SOU 1968: 38) försöka kartlägga förväntade konsekvenser av en ökning av olika former av boendeservice. Härvid har följande former studerats:

1. Barntillsyn
2. Bostadsvård
3. Tvätt och klädvård
4. Varudistribution och expeditiva tjänster.

Dessutom har fritidsservice och kulturdistribution berörts. I denna kartläggning, som kan tjäna som beslutsunderlag vid överväganden om boendeservice, beskrivs samhället som ett komplicerat system av inbördes beroende delsystem och element. Boendeservice kan då vara element i ett delsystem som utgörs av bostadsområdet.

Konsekvenserna av boendeservice uppdelas i positiva prestationer och negativa uppföringar, samt fördelas på följande nivåer eller intressenter:

- individ eller hushåll
- kommun
- stat
- samhälle.

Samhället omfattar härvid samtliga konsekvenser exklusive inkomstöverföringar. Konsekvensbeskrivningen på samhällsnivå bör ligga till grund för beslut. De övriga

nivåbeskrivningarna kan främst ses som komplement till samhällsnivån. De kan användas för att studera de skillnader i fördelning av konsekvenser på olika nivåer som föreligger mellan olika servicealternativ.

1. Barntillsyn

Konsekvensbeskrivningen grundar sig här på en jämförelse mellan tillsyn i hemmet eller annan privat tillsyn och tillsyn i kommunal, institutionsbunden form (daghem eller lek-skola). På samhällsnivån medför en ökad institutionsbunden barntillsyn uppföringar bl. a. i form av investeringar i lokaler och inventarier, driftkostnader samt eventuellt följdinvesteringar. På prestationssidan kommer främst inverkan på barnen i form av social anpassning, mognad etc. samt en produktionsökning, under förutsättning att förvärvsfrekvensen påverkas. För stat och kommun uppkommer konsekvenser i form av investerings- och driftbidrag och en ökning av skatteintäkter om förvärvsfrekvensen påverkas. Konsekvenser för enskilda består främst av avgifter för tillsyn samt möjlighet till förvärvsarbete och ökad inkomst.

2. Bostadsvård

Väsentliga konsekvenser är här att den enskildes användning av tiden kan förändras om han kan få hjälp med bostadsvård. Om tiden användes till ökat förvärvsarbete kom-

mer stat och kommun att få ökade skatteintäkter.

3. Tvätt och klädvård

Man kan tänka sig följande huvudalternativ för att tillgodose behovet av tvätt:

- tvätt utan maskinell utrustning i hemmet
- tvätt med maskinell utrustning i hemmet
- tvätt i fastighetstvättstuga
- bortlämning av tvätt.

Alternativen skiljer sig främst beträffande tidsåtgång samt storlek på utgifterna.

4. Varudistribution och expeditiva tjänster samt mathållning

Varudistributionen kan uppdelas i olika funktioner:

- planering
- förflyttning
- upphandling
- transport
- lagring.

Även mathållning kan uppdelas i funktioner:

- tillagning
- konsumtion
- efterarbete (disk etc.).

Till dessa funktioner kan man knyta en eller flera resurser som t. ex. tid och pengar. Individens resursanvändning är olika för olika alternativ av varudistribution och mathållning.

För kommunen kan framför allt investering i och drift av gator, parkeringsplatser och allmänna kommunikationer komma att påverkas av vilket alternativ som väljes.

Syftet med del 2, *Nyttokostnadskalkyler för åldringsservice*, är att analysera möjligheterna att kunna mäta storleken av förväntade konsekvenser av en utökad boendeservice. Analysen görs för en servicefunktion, nämligen åldringsservice, varvid konsekvenserna systematiseras i en nyttokostnadskalkyl. Efter en inledande teoretisk del

exemplifieras analysen med hjälp av ett räkneexempel från Göteborg.

Genomförandet av en nyttokostnadskalkyl kan uppdelas i olika steg.

1. Konkretisering av de mål som finns för den studerade verksamheten. Utgångspunkten har här varit de år 1957 fastställda riktlinjerna för åldringsvård där man bl. a. understryker att allt bör göras för att så många gamla som möjligt skall kunna få leva kvar i sina invanda miljöer. För att precisera de fastställda målen skulle man behöva analysera faktorer som påverkar behov av service samt diskutera indikatorer som »mäter» behoven. En sådan faktor kan vara hälsotillstånd varvid indikatorer kan vara antal dagar i sängläge per år och rörlighet. Andra faktorer är boendeform och bostadens läge.

2. Det andra steget i nyttokostnadskalkylen är att göra ett urval av alternativ. Alternativen för åldringsvård kan t. ex. systematiseras efter bostadsalternativ. De viktigaste är därvid:

- bostadslägenhet
- pensionärlägenhet
- ålderdomshem.

Dessa alternativ, grundalternativ, kan kompletteras med olika former av service såsom hemvård, färdtjänst, matdistribution, fotvård etc. Alternativen för den åldringsservice som skall analyseras består då av olika kombinationer av grundalternativ och kompletterande service.

3. Det tredje steget består i att försöka beskriva och kvantifiera alternativens förväntade konsekvenser. Dessa kan uppdelas i positiva och negativa och fördelas på nivåerna samhället, staten, kommunen och den enskilde individen. För alternativet ålderdomshem kommer väsentliga förväntade konsekvenser vid en flyttning till detta från en egen lägenhet att bli:

För åldringar

Förlust av nyttan eller värderingen av den egna lägenheten. Mot denna står nyttan eller värderingen av ålderdomshemmet. Upp-

skattningen av nyttoförändringar diskuteras härvid mot bakgrund av inkomst- och utgiftsförändringar.

För kommunen (kommunfinansiella konsekvenser)

Kostnad per plats för ett nytt ålderdomshem. Mot denna kostnad står eventuella minskningar i kommunalt bostadstillägg, socialhjälp och andra vårdkostnader.

För staten (statsfinansiella konsekvenser)

Minskning i bidrag till kommunal hemhjälp.

För samhället

Kostnad per plats för ett nytt ålderdomshem.

Däremot bortfaller kostnader för uppehälle och tidigare vårdform. Slutligen tillkommer åldringens värdering av förändrad boendeform och standard.

4. Det fjärde och sista steget består i att ställa de undersökta alternativen konsekvenser mot målen för att göra en utvärdering av och jämförelse mellan alternativen.

Räkneexempel från Göteborg

Ovanstående kalkylschema applicerades på Göteborgs stad. Beräkningarna gjordes enligt två alternativ. I alternativ 1 användes typtal medan alternativ 2 kan betecknas som maximalalternativ beträffande kommunens kostnader för en åldring. Beräkningarna avser ett år.

I alternativ 1 kommer en flyttning från egen lägenhet till ålderdomshem att medföra att åldringens inkomster sjunker med drygt 800 kronor. Motsvarande siffra för alternativ 2 är 5 000 kronor. Slutsatsen för nyttokostnads-kalkylen på denna nivå blir då att om åldringen anser att hans värdering av standarden på ålderdomshemmet kompenserar förlusten av 800 kronor alternativt 5 000 kronor så bör han flytta till ålderdomshemmet.

För kommunen uppstår enligt alternativ 1 en »förlust» på ungefär 6 700 kronor om

åldringen flyttar till ålderdomshem medan det i alternativ 2 blir en »vinst» på ca 12 400 kronor. Det innebär att om kommunen endast ser på den finansiella sidan så bör kommunen i alternativ 1 i första hand satsa ytterligare upp till 6 700 kronor på åldringens hemvård. Det är snävt ekonomiskt billigare för kommunen än om åldringen flyttar till ålderdomshem. I alternativ 2 är det önskvärt för kommunen att åldringen flyttar. För staten uppstår en minskning i bidrag till den kommunala hemvården på ca 1 300 kronor i alternativ 1 och ca 9 300 kronor i alternativ 2.

På samhällsnivån blir resultatet av kalkylen att om åldringens värdering av standarden på ålderdomshemmet överstiger värderingen av standarden i hemmet med ca 5 400 kronor i alternativ 1 så bör åldringen flytta till ålderdomshem. Enligt alternativ 2 bör åldringen från samhällets synpunkt flytta om värderingen av standarden på ålderdomshemmet ej understiger värderingen av standarden i hemmet med mer än ca 21 800 kronor.

Ett räkneexempel av ovanstående slag bör kunna användas i olika beslutssituationer:

1. Långsiktiga beslut om resursfördelning mellan öppen och sluten vård i kommunerna
2. Kortsiktiga beslut om vård av en viss åldring
3. Beslut på samhällsnivå om avvägning mellan öppen och sluten vård samt beslut om styrning av individer eller kommuner om deras handlande avviker från samhällets mål.

Bilaga 1 Vårdkvalitetsbeskrivning för ålderdomshem i Göteborg

Denna bilaga visar hur Göteborgs socialförvaltning beskriver vårdkvaliteten på ålderdomshem. Alternativen 1 och 2 innebär

därvid en högre ambitionsnivå beträffande vårdstandarden. Frekvenssiffrorna bör tolkas som genomsnittssiffror.

Arbetsuppgift	Nuvarande vårdkvalitet frekvens	Alternativ 1 frekvens	Alternativ 2 frekvens	Anm
<i>Personlig hygien</i>				
Övre toalett	2 g/dag	2 g/dag	2 g/dag	
Nedre toalett	2 g/dag	2 g/dag	2 g/dag	samt vid behov
Tandborstning, munhygien	2 g/dag	2 g/dag	2 g/dag	samt vid behov
Rakning	2—3 g/vecka	3—4 g/vecka	Dagligen	
Badning	1 g varannan vecka	1 g/vecka	1 g/vecka	
Nagelvård	1 g/vecka	1 g/vecka	1 g/vecka	
Fotvård	1—3 g/kvartal avgiftsbelagd	2 g/kvartal avgiftsfri vård	1 g/månad avgiftsfri vård	
<i>Hårvård utförd av</i>				
hemmets personal	Daglig kamning vid behov, hårtvätt i samband med bad	Daglig kamning vid behov, hårtvätt i samband med bad	Daglig kamning vid behov, hårtvätt i samband med bad	
damfrisör	avgiftsbelagd	avgiftsbelagd	2 g/kvartal avgiftsfri klippning, i övrigt avgiftsbelagd	
herrfrisör	1—3 g/kvartal avgiftsfri klippning på tre hem i övrigt avgiftsbelagd	1—3 g/kvartal avgiftsbelagd samtliga hem	2 g/kvartal avgiftsfri klippning	
<i>Bäddning</i>				
Bäddning uppegående pensionär	1 g/dag	1 g/dag	1 g/dag	
Bäddning stol- eller sängbunden pensionär	2—6 g/dag	2—6 g/dag	2—6 g/dag	

Arbetsuppgift	Nuvarande vårdkvalitet frekvens	Alternativ 1 frekvens	Alternativ 2 frekvens	Anm
Vändning sängbunden pensionär samt smörjning mot liggsår	4—10 g/dag samt vid behov	4—10 g/dag samt vid behov	4—10 g/dag samt vid behov	
Byte av sänglinne	1 g varannan vecka	1 g varannan vecka	1 g/vecka	
Vårdning av sängkläder	Varierande dock minst 2 g/år	2 g/år	1 g/kvartal	
Sängutrustning				
Madrasser Kuddar	Tagel Polyeter Fjäder, syntetmaterial	Polyeter Fjäder, syntetmaterial. Kasserar efter varje pensionär	Polyeter Fjäder, syntetmaterial. Kasserar efter varje pensionär	
Filtar	Ylle, bomull tvättas efter varje pensionär och vid behov	Ylle, bomull tvättas efter varje pensionär och vid behov	Ylle, bomull tvättas efter varje pensionär och vid behov	
<i>Blandade vårduppgifter</i>				
Av- och påklädning samt hjälp med arm och benproteser	2 g/dag	2 g/dag	2 g/dag	Dessutom vid behov
Toalettbesök, tillhandahålla bäcken, urinflaska, toalett-hink	Vid hjälpbehov	Vid hjälpbehov	Vid hjälpbehov	
Byte hygienblöjor inkl. tvättning	3—4 g/dag och vid behov	3—4 g/dag och vid behov	3—4 g/dag och vid behov	
Byte av uridom	2 g/dag	2 g/dag	2 g/dag	
uribage	vid behov	vid behov	vid behov	
colestomipåsar	vid behov	vid behov	vid behov	
Byte av underkläder	1 g/vecka	2 g/vecka	3 g/vecka	Dessutom vid behov
handdukar	1 g/vecka	2 g/vecka	2 g/vecka	
Anskaffning och vård av pensionärernas privata kläder	Tid för vård av pensionärernas privata kläder finns ej i erforderlig omfattning	Utökning av tiden med 30 min per pensionär och vecka	Utökning av tiden med 60 min per pensionär och vecka	
Personliga ärenden åt pensionär	Utföres ofta på fritid	Kioskförsäljning på samtliga hem	Kioskförsäljning på samtliga hem	Möjligheten att införa bankservice kommer att utredas
<i>Sjukvård och hälsokontroll</i>				
Läkarbesök på hemmen	1—4 tim/vecka och hem	1—4 tim/vecka och hem	1—4 tim/vecka och hem	Läkarinsatsens omfattning bör efter behov omprövas av åldersvårdsläkaren
Medicinetdelning	1—4 g/dag	1—4 g/dag	1—4 g/dag	
Behandlingar, injektioner, kateterisering, blåsköjning, omläggningar etc	Enligt läkarordination	Enligt läkarordination	Enligt läkarordination	

Arbetsuppgift	Nuvarande vårdkvalitet frekvens	Alternativ 1 frekvens	Alternativ 2 frekvens	Anm
Provtagning: Rutinprover HB, SR, urin, vikt- kontroll	Efter läkarens bedömande dock minst 1 g/år	Efter läkarens bedömande dock minst 1 g/år	Efter läkarens bedömande dock minst 1 g/år	
Kontroller av diabetespatienter och prover av akut karaktär	Enligt läkar- ordination	Enligt läkar- ordination	Enligt läkar- ordination	
Sjukgymnastik	Sporadiskt och ofullständigt	Enligt läkar- ordination	Enligt läkar- ordination	Sjukgymnaster saknas för när- varande
Medfölja pensio- närer vid poliklinik, tandläkarbesök etc	Vid behov	Vid behov	Vid behov	
Tillsyn nattetid av sjuksköterska		En sjuksköterska vid Örgrytehemmet i övrigt en sjukskö- terska för två hem	En sjuksköterska per hem	
<i>Matsservering</i>				
Förbereda pensio- när för måltid	Till samtliga måltider	Till samtliga måltider	Till samtliga måltider	
<i>Sysselsättning</i>				
Motionsgymnastik	1 g/vecka	1 g/vecka	2 g/vecka	
Underhållning film, sång, musik föredrag etc	1 g/månad	1 g/månad	2 g/månad	
Gudstjänst	1 g/vecka	1 g/vecka	1 g/vecka	
Sysstelsättning utförd av vårdpersonal:				
Hjälp till vistelse i dagrum	Dagligen vid önskemål	Dagligen vid önskemål	Dagligen vid önskemål	
Tillhandahålla tal- böcker och band- spelare för syn- skadade, pussel, spel, promenader, högläsning	Sker i obetydlig omfattning (5 min/ pensionär och vecka)	Tid att ägna 1 timma per pensio- när och vecka åt promenader och övrig sysselsättning	Tid att ägna 2 timmar per pensio- när och vecka åt promenader och övrig sysselsättning	
Hjälp och handled- ning för terapi- arbete genom sär- skilda handledare	En handledare per 200 pensionärer	0,5 arbetsterapeut och 1 handledare per 100 pensionärer	1 terapeut och 1 handledare per 100 pensionärer	Stadsfullmäktige har för år 1969 beviljat viss ut- ökning av syssel- sättningen
<i>Lokalvård</i>				
Städning av pensionärsrum	Tillsyn och lättare städning dagligen. Noggrann städning ca 1 g/vecka	Centraliserad städning. Städfrekvensen fastställes i samråd med	Centraliserad städning. Städfrekvensen fastställes i samråd med	
Städning toaletter	1 g/dag	fastighetskontorets	fastighetskontorets	
Städning matsalar	Dagligen	städavdelning	städavdelning	
Städning dagrum och övriga all- männa utrymmen	Daglig tillsyn och noggrann städning 1 g/vecka			
Storstädning	2 g/år			
Fönsterputsning	2—3 g/år			
Gardinbyte	2—3 g/år			

Servering av mat. Schema över hemmens mattider

Nuläge

Ålderdomshem	Klockslag																			
	Kl	7	8	9	10	11	12	13	14	15	16	17	18	19	20					
Kungsladugårdshemmet	J			F				M				K							E	
Sprängkullshemmet	K				F				M			K							E	
Örgrytehemmet			F				K			M		K							E	
Källtorpshemmet	K				F					M		K							E	
Dicksonshemmet			F				K			M							K		E	
Bjurslättshemmet			F				K			M							K		E	
Glöstorps hemmet	K				F					M		K							E	
Kyrkbyhemmet			F				K			M							K		E	
Järnbrotts hemmet	K				F			K			M						K		E	

K = Kaffe med vetebröd eller smörgås. F = Frukost. M = Middag. J = Juice. E = Kaffe tillgängligt.

Alternativ 1

	Klockslag																			
	Kl	7	8	9	10	11	12	13	14	15	16	17	18	19	20					
			Morgonkaffe		Frukost		Mellanmål, glass, saft			Middag			Kaffe, smörgås							

Alternativ 2

	Klockslag																			
	Kl	7	8	9	10	11	12	13	14	15	16	17	18	19	20					
			Frukost				Lunch			Middag			Kaffe, smörgås							

Omfattningen av den nuvarande sysselsättningsverksamheten vid ålderdomshemmen

Ålderdomshem	Antal tim/vecka	Antal pensionärer	Tid för varje pensionär min/vecka
Kungsladugårdshemmet	22	87	15,1
Sprängkullshemmet	20	81	14,0
Örgrytehemmet	32	263	7,2
Källtorpshemmet	22	100	13,2
Dicksonshemmet	6	23	15,6
Bjurslättshemmet	32	125	15,3
Glöstorps hemmet	12	50	14,4
Kyrkbyhemmet	22	94	14,0
Järnbrotts hemmet	22	84	15,7
Summa	190	907	12,6

Bilaga 2   Åldringsservice i Stockholms stad

Syftet med denna bilaga är dels att diskutera utbud av några former av åldringsservice i Stockholms stad och kostnader för dessa, dels att kortfattat diskutera behov av dessa serviceformer.

År 1969 fanns det 115 994 folkpensionärer i Stockholm. De fördelade sig på följande vårdformer:

långtidsvård	6 000
ålderdomshem	1 020
pensionärshem	7 579
i enskilda hem som betalas av sociala nämnderna	860
antal pensionärer som erhållit hemhjälp	29 000
övriga	71 535

Om man antar att de som erhållit hembesök inom den uppsökande verksamheten 1968 är representativa för de 71 535 pensionärer som 1969 ej erhållit någon form av vård, kan man få en uppfattning om otill-

fredsställda behov hos pensionärer i Stockholm. Totalt skulle då 6,5 % av dem som ej erhållit hemhjälp vara i behov av sådan hjälp. En uppdelning av detta behov under samma antagande som ovan skulle se ut på detta sätt:

Behov av städning 1—3 tim./vecka	ca	643
städning, upphandling, matlagning 4—10 tim./vecka	ca	229
hemvård mer än 10 tim./vecka	ca	207
fotvård	ca	1 230
övriga		2 341

Det kan också vara av intresse att studera behoven av olika service hos dem som erhållit hemhjälp. För de olika behoven har för enkelhetens skull endast en indikator fastställts. Man kan naturligtvis även tänka sig andra indikatorer och andra värden på dessa.

Behovet av olika vårdformer inom hemtjänstverksamheten vid Stockholms stads socialnämnd år 1968

Behov	Kriterium	Antal fall vid årsskiftet 68—69	% av samtliga
Långtidsvård	Natthjälp	257	1,8
Ålderdomshem	Hjälp alla dagar	848	8,4
Hemvård	> 10 tim./v.	1 176	8,4
Upphandling, matlagning	4—10 t/v	7 755	55,3
Städning	1—3 t/v	2 954	21,1
Tillfälligt ej i behov av hemhjälp		693	5,0

Utbud av service i Stockholms stad samt kostnader för denna

Offentlig uppsökande verksamhet

<i>Antal hembesök</i>	<i>År 1968</i>	<i>År 1969</i>
Antal planerade besök	9 413	4 843
Antal avböjda besök	726	417
Endast mottagit broschyrer	4 848	1 802
Antal genomförda besök	3 839	2 624

Källa: Meddelanden från hemtjänsten 16.10 1968 och 5.2 1970.

Matsservering

Skolluncher för pensionärer

Lunch omfattande smör, bröd, ost, mjölk, varmrätt och kaffe. Pensionären betalar självkostnadspris 3: 50 kr.

Kommunen betalar kostnad för måltidsvårdinna som 1968 var 6 600 kronor.

Antal måltider 1968 (2 mån.) 13 636

I genomsnitt 349 personer per dag.

Lunch erbjuds alla skoldagar = 175 dagar/år.

Övrig matsservering

Matsservering vid Sirius handikappcenter: Pensionären betalar 4: 25 kronor/portion varmrätt. Kommunen betalar 1: 25 kronor.

Matdistribution av färdiglagad mat

Maten distribueras till pensionärshem, men servicen anlitas även av pensionärer boende i närheten av dessa.

Antal personer i öppen vård i Stockholm

som under en januarivecka 1968 använt sig av matdistribution = 3 513.

Pensionären betalar 3: 00 kronor/portion.

Kommunen betalar 1: 25 kronor/portion.

Källa: Socialstyrelsens meddelandeblad 12 febr. 1969.

Totalt antal portioner 1969 226 179

Beräknat för år 1971 261 000

Källa: 1971 års socialförvaltningsstat

Under hösten 1970 planeras en enkät om pensionärernas behov av matdistribution, hemsändning av varor och tvättservice.

Tvättservice

Stortvätt för åldringar

I hus med modern tvättstuga tvättar hemvårdsbiträdet i tvättstugan. Hemvårdsbiträdet kan också uppsöka tvättautomat. Kommunen betalar hemvårdsbitrådets arbetstid. Åldringen betalar tvättavgiften.

Veckotvätt sköts av hemvårdsbiträdet.

Kostnader för komplement inom öppen åldringvård i Stockholms hemtjänstverksamhet

Komplement	Kostnad för				
	Åldring	Kommun	Stat	Samhälle	År
Offentlig uppsökande verksamhet					
1 besök	—	12: 40	—	12: 40	70
Sjukpassning 1 natt måndag—fredag	—	85: —	—	85: —	68
Städhjälp 1 timme	0: 27	5: 87	3: 16	9: 30	68
Upphandling, matlagning, hälsovård, veckotvätt, samtal					
Storstädning 12 t.	—	13: 51	7: 28	20: 79	68
Användning av hemvårdsbuss.					
Per gång (exkl. städningskostnaden)	0: 27	13: 42	—	13: 69	68
Fotvård i hemmet	12: —	—	—	12: —	70
på fritidscentrum	7: 25	—	—	7: 25	70
Hårvård					
1 klippning för herre i hemmet	21: 50	—	—	21: 50	70
på fritidscentrum	7: 25	—	—	7: 25	70
(Hårvårdscentralen)					
Matsservering 1 portion	3: 50	0: 31	0: 17	3: 98	68
Matdistribution 1 portion	3: —	1: 25	—	4: 25	70
(genom Förvaltningen för Sthlms stads pensionärsbost.)					
Färdtjänst enkel resa	1: 50	15: 50	—	17: —	70
(Arbetsvårdsbyrån)					
Stortvätt 12 kg i tvättomat	15: —	—	—	15: —	70
(exkl. hemvårdsbitrådets arbetstid)					
(Gärdets tvättbar)					

Linneuthyrning

Förekommer ej.

Inkontinenta åldringar utrustas med engångsmaterial genom socialbyrås försorg.

Åldringar kan erhålla linne från socialbyrå i samband med en allmän upprustning av hemmet men måste själva klara av tvätten.

Kostnaderna för dessa serviceformer kan uppdelas på åldring, kommun och stat. Totalkostnad blir lika med kostnaden för samhället (enl. tab. på föregående sida).

Slutligen uppräknas även ett antal former av komplementservice som har samband med pensionärernas fritidsverksamhet samt kommunens kostnader för dessa.

Sjukgymnastik

Kurator 1 st. heltidsanställd vid Sirius fritidscentrum.

Baderska 1 st. heltidsanställd vid fritidscentrum.

Antal bad: 1970 mars 140, april 171, maj 148.

Modernt duschbad med vilorum.

Hobbylokal med 2 arbetsterapeuter och 10 handledare.

Antal besökande 1970: mars 1 516, maj 1 272 (vid fritidscentrum).

Totalt antal besökare vid samtliga hobbylokaler, ber. för 1971: 85 000.

Motionsgymnastik

år 1971 beräknas 140 grupper om 30 deltagare var vår och höst. Antal deltagare en januarivecka 1968 = 1 800 enl. Socialstyrelsen.

Utomhusidrott

300 deltagare en gång varje vecka under 12 veckor.

Organiserad underhållning.

1 restaurangbesök »Kul efter Jul» 23 000 deltagare

Trivselträff

1 000 deltagare i de trivselträffar som anordnas speciellt till julen för ensamma. Dessutom träffar i Sirius fritidscentrum men då får pensionärerna betala förtäring själva. Antal besök vid fritidscentrum 1970 mars:

6 130, maj: 3 100.

Föreläsning

15 144 deltagare i 337 föreläsningar 1969

Studiecirkel

941 cirklar med i genomsnitt 11,2 deltagare 1969. Antal deltagare en januarivecka 1968 = 500.

Film

för 12 000 pensionärer 8 gånger

Utfärder

3 st per år

Totalt antal deltagare 1969: 34 014

Spelklubb

Totalt antal deltagare beräknas 1970 till 2 000.

Information om fritidsverksamhet

Antal åldringar 1969: 98 339

Antal besök på hobbylokal: 63 078.

Pensionärernas fritidsverksamhet finansieras i princip av kommunen.

Åldringen betalar: Hobbymaterial och förtäring.

Staten betalar: Tekniska hjälpmedel för handikappade.

Kommunens kostnader för dessa former av komplementservice framgår av tabellen på nästa sida.

Komplementservice	Kommunens kostnad		År
Sjukgymnast	1 timme	15: 05	70
Kurator	1 timme	14: 25	69
Baderska	1 timme	9: 03	69
Handledare	1 timme	9: 55	70
Hobbylokal:	1 besök	19: 07	69
Lön till 10 handledare		13: 43	69
Hyra		2: 52	
Lön till 2 arbetsterapeuter		3: 12	
Arbetsterapeut	1 timme	10: 90	69
Motionsgymnastik	per deltagare och år	24: —	71
Utomhusidrott	per deltagare och år	33: —	70
Organiserad underhållning	1 föreställn.	12: —	71
Trivselträff		15: —	71
Föreläsning		4: 15	69
Studiecirkel		33: 48	69
Film	1 föreställn.	1: 25	71
Utfärd		17: —	71
Spelklubb		20: —	71
Information om fritidsverksamhet			
per åldring		1: 50	69
per besök på hobbylokal		2: 34	69

Summary

The aim of Part 1 of this study is to try to describe the expected consequences of an increase in different forms of resident service on the basis of the definition of resident service given in the Service Committee's first report (SOU 1968: 38). The forms of service studied were the following:

1. Child supervision
2. Home help
3. Laundry service
4. Goods delivery and other dispatch service.

Consideration has also been given to recreational service and cultural facilities. In this paper, which may serve as a basis for decisions in dealing with resident service, the community is described as a complex pattern of interdependent sub-systems and elements. Resident service may then constitute an element of a subsidiary system made up of the residential area.

The consequences of resident service are divided into positive achievements and negative sacrifices and are distributed over the following levels or among the following interested parties:

- individual person or household
- municipality
- State
- community

Here all consequences apart from transfers of income affect the community. The

description of consequences on the community level should form a basis for decisions. The description of consequences of the other levels may be regarded mainly as complementary to the community level and may be used for studying differences in the distribution of consequences over the different levels which exist between different service alternatives.

1. *Child supervision*

The description of consequences is here based on a comparison between care in the home or other forms of private supervision and supervision organized by the local authority and provided in an institutional form; i. e. day nursery or kindergarten. An increase in supervision for children in the institutional form involves sacrifices, for example in the form of investments in premises and fittings, running costs and other resulting expenses. Among the positive achievements of institutional day care is notably its effect on the children in that it stimulates social adjustment and development and in addition leads to an increase in production in that it influences the number of gainfully employed members of the community. In the case of the State and municipality the consequences manifest themselves in the form of investment and operational subsidies and an increase in revenue from taxation through the increase

of wage-earners. Consequences for the individual are mainly costs of supervision for children and the possibility of paid employment and thereby increased income.

2. Home help

Important consequences here are that the ways in which the individual person will spend his time can change if he is able to obtain home help. If his time is instead used for an increased wage-earning, the State and the municipality will also benefit in that their revenue from taxation will increase.

3. Laundry service

The following are the main solutions conceivable for providing for the need of laundry facilities:

- washing without mechanical appliances in the home

- washing with the aid of mechanical appliances in the home

- washing in communal laundry room (e. g. in block of flats)

- sending of washing to commercial laundry

The solutions differ mainly with regard to time consumption and cost.

4. Goods delivery, other dispatch services, and catering

Goods delivery comprises the following elements:

- planning
- transfers
- purchasing
- transport
- storage

Catering, too, can be divided into different phases:

- preparation
- consumption
- finish (dish-washing etc.)

To each of these phases we may relate one or more types of resources; e. g. time and money. People use their resources in different ways for the alternatives listed

under the headings goods distribution and catering.

For the local authority investments in and management of streets, parking facilities and public transport systems will be affected by the choice of alternative.

The aim of Part 2, *Cost-benefit estimates for service for old people*, is to analyse the possibilities of measuring the magnitude of expected consequences of extended resident service. This analysis is being conducted for one form of service, namely that designed for old people, after which the consequences are systematized in the form of a cost-benefit estimate. After an introductory theoretical section, the analysis is illustrated by an example deriving from Gothenburg.

The making of a cost-benefit estimate can be divided into a number of steps:

1. Definition of goals existing for the activity studied. The starting point in this case was the guiding principles for care of old people approved in 1957 emphasizing that everything should be done to ensure as many old people as possible to be able to continue to live in the environments to which they are accustomed. In order to define the goals approved, it should be necessary to analyse factors which affect the need of service and to discuss indicators which measure needs. One such factor might be state of health and indicators might be the number of days spent in bed each year and general level of mobility. Other factors are type of living accommodation and its location.

2. The second step in the cost-benefit estimate is to obtain a sample of alternatives. In the case of care of the elderly the alternatives can be ranged according to type of living accommodation. The main alternatives are:

- flat
- pensioner's flat
- old people's home

These basic alternatives can be supplemented by various forms of service such as care in the home, transport service, meals

service, chiropody service etc. The alternatives for the old people's service to be analysed thus consist of a number of combinations of the basic alternatives plus auxiliary service.

3. The third step consists of an attempt to define and quantify the expected consequences of the different alternatives. These consequences can be classified as either positive or negative and divided among the different levels, i. e. community, State, municipality and the individual person. Appreciable consequences will be involved in the choice of the old people's home when a person moves to such an institution from a home of his own.

For old people themselves

Loss of the benefit or valuation of the individual dwelling.

In contrast to this is the use or valuation of the old people's home.

The appreciation of changes in benefit are discussed at this point on the basis of changes in income and liabilities.

For the municipality (consequences relating to local finance)

The cost per place in a new home for old people. Counterbalancing this we have possible reductions in municipal rent subsidies, social assistance and nursing costs.

For the State (consequences relating to public finance)

Decrease in subsidies for municipally organized home help service.

For the community

Cost per place in a new home for old people.

On the other hand, living expenses and cost of the former type of care cease, and finally, we have to add the old person's assessment of the change in the form and standard of his pattern of living.

4. The fourth and final step is to range the consequences of the alternatives studied alongside the goals in order to arrive at an evaluation and comparison of the alternatives.

Example from Gothenburg

The above sequence for cost-benefit estimating was applied to the City of Gothenburg and calculations were made on the basis of two alternatives. Modes were used for Alternative 1 while Alternative 2 may be described as the maximum example with regard to the cost of one old person to the municipality. The calculations referred to a period of one year.

In Alternative 1 a move from a home of one's own to an institution for old people will mean a fall in income of a little over Sw. Kr. 800 for the individual person. The corresponding amount for Alternative 2 is Sw. Kr. 5000. The conclusion of the cost-benefit estimate on this level is then that if the old person concerned considers that his appreciation of the standard at the old people's home will compensate the loss of income of Sw. Kr. 800 or Sw. Kr. 5000 respectively, he should move to the old people's home.

According to Alternative 1, the municipality will sustain a "loss" of around Sw. Kr. 6700 if an old person moves to an old people's home, while according to Alternative 2, it will enjoy a "profit" of around Sw. Kr. 12,400. This means that if the local authority considers only the financial aspect of the matter, it should in Alternative 1 invest in the first place a further maximum of Sw. Kr. 6700 in home care for each old person. Economically speaking, this is slightly cheaper for the municipality than if an old person moves to an old people's home. In Alternative 2 the municipality stands to gain if an old person moves to a home. For the State this means a reduction in subsidies for municipally organized home help of some Sw. Kr. 1300 in Alternative 1 and around Sw. Kr. 9300 in Alternative 2.

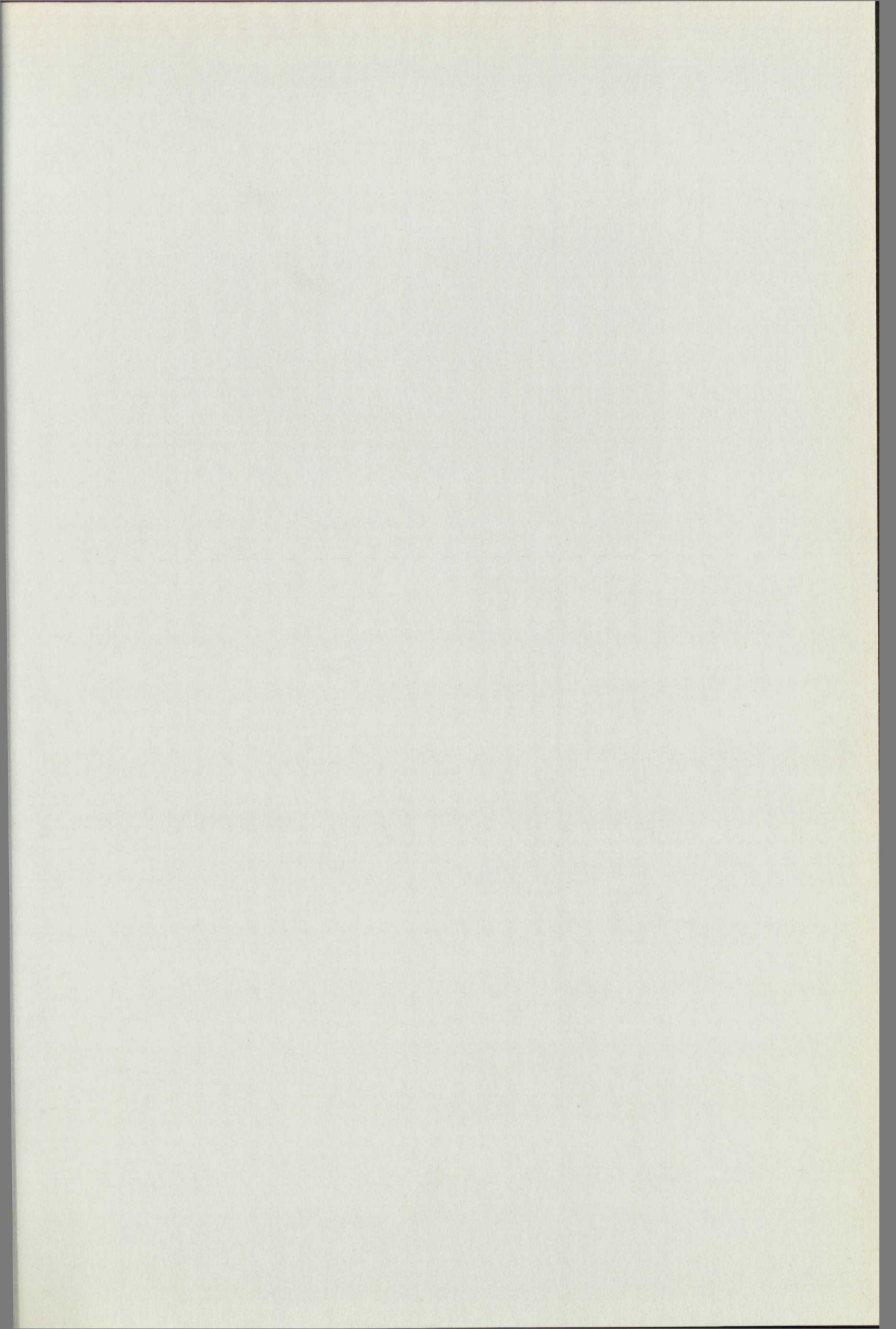
On the community level, the result of

the estimate is that if an old person's evaluation of the standard in the old people's home exceeds his evaluation of the standard in his own home by about Sw. Kr. 5400 in Alternative 1, he should move to the old people's home. According to Alternative 2, the old person should in the opinion of the community move if his evaluation of the standard in the old people's home does not fall short of his evaluation of the standard in his own home by more than approximately Sw. Kr. 21,800.

It should be possible to use an example of the above type of calculation in different decision-making situations:

1. Long-range decisions concerning allocation of resources between open and institutionalized care in the municipality
2. Short-term decisions concerning the care of a particular old person
3. Decisions on the community level concerning allocation of resources between open and institutionalized care and decisions concerning correction of individual or municipality choice if their actions do not correspond to the goals of the community.

Allmänna Förlaget